

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

ÖNKORMÁNYZATI GAZDÁLKODÁS ÉS TELJESÍTMÉNYÉRTÉKELÉS: A MAGYAR TELEPÜLÉSEK PÉNZÜGYI HELYZETÉNEK TÖBBVÁLTOZÓS VIZSGÁLATA

Varga Alexandra Ildikó

Témavezetők:

Prof. Dr. habil Fenyves Veronika
egyetemi tanár

Dr. Túróczi Imre
főiskolai tanár

DEBRECENI EGYETEM

Gazdálkodás- és Szervezéstudományok
Doktori Iskola

Debrecen, 2026

1. A KUTATÁS ELŐZMÉNYEI, CÉLKITŰZÉSEI ÉS A KUTATÁSI HIPOTÉZISEK BEMUTATÁSA

Az államháztartás gazdálkodása, pénzügyi helyzete és pénzügyi tudatossága alapjaiban határozza meg egy ország gazdasági helyzetét. A hazai gazdaságpolitika legfőbb célkitűzései a közpénzekkel való takarékos gazdálkodás, a költségvetési egyensúly megteremtése és hosszútávú fenntartása, valamint az államadósság csökkentése (Lentner, 2017a). A gazdasági válságok elkerülése érdekében, továbbá Magyarország versenyképességének fokozásához a vállalkozások vezetői, tulajdonosai és az államháztartás szereplői részéről is kiemelten fontos a felelős gazdálkodás és a pénzügyi tudatosság erősítése (Tóth et al., 2019). A pénzügyi tudatosság és pénzügyi kultúra azon ismeretek, készségek és magatartások összessége, amelyek a megalapozott pénzügyi döntések meghozatalához szükségesek (Atkinson & Messy, 2012). A szervezetek pénzügyi tudatosságának erősítését, problémamegoldását és a kitűzött célok elérését számos eszközzel támogathatjuk, amelynek egyike lehet a controlling, amely a rendelkezésre álló adatok és információk elemzésén keresztül segíti a vezetőket a döntéshozatal során (Ujvári, 2021).

A helyi önkormányzatok jelentős közvagyonnal rendelkeznek, közpénzből gazdálkodnak és közfeladatot látnak el, így a gazdálkodásuk jelentős közvetlen és közvetett hatással van Magyarország gazdasági helyzetére és versenyképességére. Az államháztartás helyi önkormányzati alrendszere az államháztartási kiadások közel egynegyedét teljesíti, így a működésükben rejlő kockázat az államháztartás egészére nézve jelentős (Menich-Jónás & Kovács-Rump, 2021). Napjainkban a közpénzek felhasználásának törvényességi felügyeletén túl egyre nagyobb jelentőséggel bírnak a hatékony és átlátható gazdálkodás szempontjai is (Lentner, 2017b). Tekintettel arra, hogy az önkormányzatok elsődlegesen közfeladatot látnak el, valamint az országok költségvetésének kiadási oldalán jelentős hányadot képviselnek, a közszolgáltatások folyamatos biztosításához az önkormányzatok gazdasági helyzetének folyamatos nyomon követése és a pénzügyi fenntarthatóságának növelése kiemelt fontosságot élvez (Subires & Bolívar, 2017).

A helyi önkormányzatok felelősek többek között az alapvető közszolgáltatások biztosításáért, a helyi gazdaságfejlesztés ösztönzéséért, a közösségi infrastruktúra

fenntartásáért, valamint a lakosság életminőségét közvetlenül befolyásoló döntések meghozataláért. Kötelező feladataik mellett önként vállalt feladatokat is végezhetnek (pl. helyi közösségi közlekedés), amely szintén jelentős hatással lehet a térség fejlettségének és a gazdasági vonzerejének alakulására. A kötelező feladataik ellátására a központi költségvetés forrást – támogatás formájában – biztosít, amely a takarékos gazdálkodás mellett, az önkormányzattól elvárható és tényleges saját bevételének figyelembevételével kerül meghatározásra (Holczreiter et al., 2015).

A helyi önkormányzatok bevételei három nagy csoportba kategorizálhatóak: a központi költségvetésből származó bevételek, a saját bevételek, valamint más gazdálkodó szervektől átvett bevételek, azonban ezek aránya önkormányzatonként jelentősen eltérhet (Csipkés & Veres, 2018). Az önkormányzatok által beszedhető saját bevételek körét a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény. (továbbiakban: Mötv.) és a helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény (továbbiakban: Hatv.) határozza meg, míg a központi költségvetésből származó forrásokról az Országgyűlés évente, a központi költségvetésről szóló törvényben dönt (Erdős, 2014). Bogdán et al. (2025) az önkormányzati alrendszer finanszírozását vizsgálta 2015 és 2023 között, melynek során megállapította, hogy az önkormányzatok pénzügyi mozgástere jelentősen szűkült.

A magyar önkormányzati rendszer sajátossága, hogy a 3 178 önkormányzat között jelentős különbségek figyelhetők meg a népességszám, a gazdasági fejlettség, a bevételi struktúra és a fejlesztési lehetőségek tekintetében egyaránt. E sokszínűség ugyanakkor komoly kihívásokat is jelent, különösen a pénzügyi fenntarthatóság, az erőforrás-allokáció és az állami újraelosztás szempontjából. Finta et al. (2021) tanulmányában a hazai államháztartás felépítésével szemben kritikaként fogalmazta meg, hogy a hazai pénzügyi decentralizáció mértéke messze elmarad az Európai Unió országaitól.

Az önkormányzatok közötti különbségek kiegyenlítését hivatott szolgálni az önkormányzatok adóerő-képessége alapján meghatározott fizetési kötelezettség – a szolidaritási hozzájárulás – vagy kapott kiegészítő támogatás. A támogatási rendszer 2020-ban jelentősen megváltozott, ugyanis a korábban alkalmazott ún. „beszámításos” módszert felváltotta az adóerő-képességhez közvetlenül kapcsolódó, normatív jellegű elvonási és támogatási rendszer. A hazai és nemzetközi szakirodalomban számos tanulmány foglalkozik az önkormányzatok finanszírozásával, eladósodásával vagy egyes térségek

fejlődési pályáival, azonban ritkák az olyan átfogó empirikus elemzések, amelyek az összes magyarországi önkormányzat gazdasági helyzetét egységes szempontrendszer szerint vizsgálják. A meglévő kutatások jellemzően egy-egy részterületre, régióra vagy településtípusra fókuszálnak, így nem adnak teljes képet a rendszer egészének működéséről.

Jelen disszertáció ezt a hiányt kívánja pótolni azzal, hogy a teljes önkormányzati alrendszert lefedő, 3 178 hazai önkormányzat gazdasági elemzését és értékelését végzi el a 2014 és 2023 közötti időszakra kiterjedően. A kutatás célja annak feltárása, hogy milyen gazdasági mintázatok, strukturális különbségek és csoportosítható jellemzők azonosíthatók az önkormányzati szektoron belül, valamint hogy ezek miként függenek össze a települések gazdasági helyzetével és területi elhelyezkedésével. Gubán és Mezei (2021) kutatása során megállapította, hogy nagy szükség lenne a közpénzügyi gazdálkodási folyamatok hatékonyságának javítására, azonban erre csak bizonyos korlátok között és bizonyos szintig van lehetőség. Kutatásom célja az adatok hasznosításán keresztül a közszféra döntésben érdekelt vezetőinek támogatása, a gazdaságos működés elősegítése, valamint transzparens információk biztosítása az érdekeltek számára. A disszertáció eredményei várhatóan hozzájárulnak az önkormányzati gazdaság működésének mélyebb megértéséhez, valamint alapot szolgáltathatnak a jövőbeli szakpolitikai döntésekhez.

Az értekezés célkitűzéseinek és hipotéziseinek megalapozottsága érdekében a kutatás során kvalitatív fókuszcsoporthoz tartozó interjút végeztem, melynek keretében az önkormányzatok gazdasági helyzetének működése és lehetőségeinek döntéshozói tapasztalatai jelentősen támogatták a kutatási téma aktualitásának és jelentőségének megítélését. Az interjú célja az volt, hogy az érintett szereplők (polgármesterek, alpolgármesterek, gazdasági vezetők) intézményi és döntéshozói tapasztalait feltárjam az önkormányzatok vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzete tekintetében, valamint a kutatási kérdéseket és hipotézisek megalapozottságát, aktualitását és jelentőségét igazoljam, amelyek kvantitatív módszerekkel nem ragadhatók meg. Az interjúk eredményei megerősítették a szakirodalomban megjelenő azon állításokat, amelyek szerint a centralizált újraelosztási mechanizmusok gyengíthetik a helyi pénzügyi autonómiát. Az interjúalanyok visszajelzései alapján a jelenlegi finanszírozási rendszer nem biztosítja megfelelően a területi egyenlőtlenségek kiegyenlítését és egyértelmű igény mutatkozik a finanszírozási rendszer

megújítása tekintetében. Az eredmények összességében alátámasztották az értekezés hipotéziseit.

A kutatás fontosabb célkitűzései és kapcsolódó hipotézisei:

1. Az önkormányzatok pénzügyi-gazdasági helyzetének és a regionális különbségek bemutatása a magyarországi NUTS2 régiók szerinti csoportosításban.

H1 hipotézis: Az önkormányzati vagyon alakulása és a régióként kimutatott egy főre jutó GDP nagyságrendjének alakulása között nincs szoros összefüggés. Az önkormányzatok fejlődésének üteme, vagyoni helyzetének alakulása a környezetük gazdasági teljesítményétől elszakad.

H2 hipotézis: Az önkormányzatok ROA/ROE/ROI mutatói jellemzően negatívak és az önkormányzatok esetén a jövedelmezőségi mutatók önmagukban nem értelmezhetők a vállalati szektor logikája szerint.

2. Az önkormányzatok összes vagyona és a saját forrásai közötti összefüggésének vizsgálata.

H3 hipotézis: Az önkormányzatok vagyoni helyzete a saját tőke évenkénti változása alapján nem ítélné meg.

3. A vármegyei GDP adatok és az önkormányzatok adóerő-képességének vizsgálata.

H4 hipotézis: A vármegyei GDP alakulása és az önkormányzatok adóerő-képessége között pozitív összefüggés mutatható ki.

4. Az azonos adóerő-képességi kategóriákba tartozó önkormányzatok pénzügyi-gazdasági helyzetének vizsgálata.

H5 hipotézis: Az adóerő-képesség szerint azonos csoportba tartozó települések között is jelentős a szórás az önkormányzatok vagyoni, jövedelmezőségi és pénzügyi mutatóinak alakulásában. A mutatók alakulását kis mértékben befolyásolja az adóbevételek alakulása.

2. ADATBÁZIS ÉS AZ ALKALMAZOTT MÓDSZEREK ISMERTETÉSE

Az önkormányzatok gazdasági helyzetének vizsgálata kiemelt jelentőségű, mivel pénzügyi mozgásterük alapvetően meghatározza a helyi közszolgáltatások minőségét, a fejlesztések megvalósításának ütemét, valamint a térség versenyképességének alakulását. Az önkormányzatok vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetének általános bemutatása kiindulópontot jelent a helyi közszféra működésének megértéséhez, hiszen a települési szintű közigazgatási feladatellátás színvonala közvetlenül függ a rendelkezésükre álló pénzügyi forrásoktól.

A kutatás megalapozását egy előzetes, az elemzéssel érintett területet teljes körűen feltáró szekunder szakirodalmi feltárás biztosította. A szakirodalmi feldolgozás kiemelt fontosságú a kutatás megkezdését megelőzően, ugyanis biztosítja a vizsgálni kívánt terület átfogó megismerését, valamint lehetőséget biztosít a területet érintő szakirodalmi és kutatási hiányosságok azonosítására, amely támogatást nyújt a kutatási célkitűzések meghatározásához. A szekunder kutatás során az államháztartás önkormányzati alrendszerének gazdálkodási folyamataihoz, valamint az általuk alkalmazott controlling eszközökhöz kapcsolódó nemzetközi és hazai szakirodalmak kerültek feldolgozásra és értékelésre. Az államháztartás alrendszereinek, gazdálkodásának és működésének, valamint a controlling területének általános megismerését követően a szakirodalmi feldolgozást célirányosan végeztem, a kutatási területhez kapcsolódó összefüggéseket vizsgáltam, valamint a szakirodalmakban fellelhető hiányosságokat gyűjtöttem össze. A szekunder kutatás ezen részében feldolgozott könyvek, folyóiratcikkek, tanulmányok, elemzések eléréséhez főként a Google Scholar, valamint a Debreceni Egyetem által kínált széleskörű keresési és kutatási adatbázisokat alkalmaztam, a feldolgozást pedig szövegbányászat és szövegelemzés eszközökkel végeztem.

Az államháztartás rendszerét, valamint azon belül a helyi önkormányzati alrendszert vizsgálva megállapítottam, hogy az elérhető szakirodalmi források jelentős hiányosságokat mutatnak, ugyanis korlátozott számban állnak rendelkezésre a teljes szegmensre kiterjedő, átfogó elemzések. Emellett az egyes országok eltérő működési és irányítási modelljeiből fakadó különbségek miatt a nemzetközi kitekintés érdemben hozzájárult a vizsgálat kritikai szemléletének megerősítéséhez.

2.1. A kutatás során felhasznált adatbázisok bemutatása

A szakirodalmi feldolgozást követően a 3 178 hazai önkormányzat éves beszámolóit tartalmazó adatbázis értékelésére került sor. Az adatbázist az önkormányzatok által a Költségvetési Gazdálkodási Adatgyűjtő-beszámoló Rendszer (továbbiakban: KGR-K11) rendszerbe feltöltött 2014-2023. évi beszámolók jelentették. Az időszak kiválasztásában meghatározó szempont volt, hogy záró időpontként az értekezés megírása során elérhető legfrissebb gazdálkodási adatok álljanak rendelkezésre, azonban a tendenciák és változások értékeléséhez legalább 10 éves időintervallum vizsgálatát tartottam indokoltnak.

Az értekezés alapjául szolgáló további adatbázis tartalmazza a 3 155 hazai települési önkormányzat (ide nem értve a 23 fővárosi kerületi önkormányzatot) KGR-K11 rendszerbe feltöltött 2020-2024. évi adóerő-képességi adatait. Ezen adatbázis tekintetében az összehasonlíthatóság biztosítása érdekében nem volt lehetőség korábbi adatok vizsgálatára, ugyanis az adóerő-képességhez kapcsolódó finanszírozás a 2020. évben jelentősen megváltozott. A szakirodalmi fejezetben bemutatottak szerint az addig alkalmazott ún. „beszámítós” módszert 2020-ban felváltotta az adóerő-képességhez közvetlenül kapcsolódó, normatív jellegű elvonási és támogatási rendszer.

A teljes összhang érdekében célszerű lett volna az önkormányzatok 2024. évi beszámoló adatainak vizsgálata, azonban a kutatás során lefolytatott elemzések, valamint az ahhoz szükséges, további, kiterjesztett adathozzáférés időtartamára tekintettel jelen kutatásban annak beszerzésére és értékelésére már nem volt lehetőség. Ugyanakkor a kutatás során törekedtem a legaktuálisabb eredmények elérésére, amely érdekében a 2024. évi beszámoló adatok hiányában is elemeztem és értékeltem a 2024. évi adóerő-képességi adatokat, továbbá ahol nyilvánosan elérhető információ rendelkezésre állt – pl. önkormányzatok által fizetendő szolidaritási hozzájárulás összege – kiegészítettem az aktuális adatokkal.

2.2. Az adatelemzés során felhasznált módszertan bemutatása

A kutatást elsősorban kvantitatív statisztikai és összehasonlító elemzések alkotják, kiegészítve klaszterelemzésekkel, összefüggés vizsgálatokkal. A dolgozat a kvantitatív pénzügyi elemzésre, azon belül is a mutatószám-alapú vertikális és horizontális mérleg-, és eredménykimutatás elemzésre épül. Választásom azért esett a mutatószám-rendszerekre,

mert ezek képesek a komplex államháztartási adatokat összehasonlítható és értelmezhető indikátorokká szintetizálni.

Az elemzés során az alábbi hat dimenziót vizsgálom:

1. Vagyonösszetétel és eszközstruktúra
2. Forrásszerkezet
3. Pénzügyi stabilitás
4. Likviditás
5. Jövedelmezőség
6. Fedezettség

Az önkormányzatok vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetének értékelésére alkalmazott mutatószámok

Az önkormányzati alrendszer pénzügyi és gazdasági helyzetének vizsgálata komplex feladat, ugyanis a vállalati szférával szemben a legnagyobb különbség, hogy itt a cél nem a profitmaximalizálás, hanem a közszolgáltatások fenntartható és hatékony biztosítása.

Az önkormányzati zárszámadások több száz oldalas dokumentumok, amelyek nyers adatai önmagukban nehezen feldolgozhatók és értelmezhetők. A mutatószámok használata lehetővé teszi a rendelkezésre álló jelentős adatmennyiség szintetizálását és objektív értékelését. Ezek alkalmazása nem csupán utólagos ellenőrzés és az elmúlt 10 év eredményeinek bemutatására szolgál, hanem egy olyan stratégiai eszköz, amely lehetővé teszi az időbeli változások, trendek felismerését és az állampolgárok, valamint a döntéshozók számára érthető formában teszi láthatóvá a közvagyon állapotát. A kutatás további célkitűzése, hogy támogatást nyújtson az érdekelteknek az önkormányzatok működésében rejlő kockázatok azonosításában.

A mutatószámok rendszerszintű alkalmazása nem csupán egy controlling és diagnosztikai eszköz, hanem a felelős gazdálkodás alapköve. Segítségükkel az önkormányzat elmozdulhat a reaktív gazdálkodástól a proaktív, adatalapú stratégiai tervezés irányába, biztosítva ezzel a közfeladat-ellátás fenntarthatóságát. Az elemzés során alkalmazott mutatószámokat, valamint azok definícióját és számítási módszereit részletesen az értekezés I. számú melléklete tartalmazza.

Az elemzés során az adatok értékelésére és az összefüggések feltárására több, egymást kiegészítő statisztikai módszertant alkalmaztam.

Kétlépcsős klaszteranalízis

A klaszterelemzés az adatelemzés során egy széles körben alkalmazott technika az adatbázisul szolgáló adatok mintázatainak felfedezésére. Többváltozós statisztikai módszer, amelynek célja a rendelkezésre álló adatok csoportosítása (klaszterek képzése) oly módon, hogy minden elem csak egy klaszterbe tartozzon és az azonos klaszterbe tartozó elemek hasonlóak legyenek, míg a különböző klaszterekbe tartozó elemek jelentősen elkülönüljenek egymástól (Simon et al., 2024). A klaszterelemzés célja azon változók beazonosítása, amelyek a csoportok közötti különbségeket okozzák. Az önkormányzatok vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetének vizsgálatához a klaszterelemzés módszerét, azon belül a kétlépcsős klaszteranalízist alkalmaztam, amelynek előnyei:

- alkalmas nagy elemszámú adatbázisok kezelésére,
- automatikusan meghatározza az optimális klaszterszámot statisztikai kritériumok alapján, amely meghatározása így nem a kutatói szubjektivitás függvénye,
- automatikusan meghatározza a klaszterképzésben legfontosabb változók körét („Predictor Importance Values”),
- és képes a klaszterképzés minőségét is mérni (Chiu et al., 2001).

Az optimális klaszterszám meghatározásához a Schwarz-féle Bayes-kritérium (BIC) került alkalmazásra (Schwarz, 1978).

$$BIC_k = -2l_k + r_k \log(n)$$

l_k értelmezhető egyfajta klaszteren belüli diszperzió mutatójaként, míg r_k a független paraméterek számát jelöli. A kifejezés második része egy úgynevezett büntető faktor („penalty”), amely segítségével a mutató az modellilleszkedés magyarázó erejét és a becsült paraméterek számát próbálja kiegyensúlyozni. A klaszterezés előtt a folytonos változókat standardizáljuk a következő módon. Amennyiben x az eredeti változó, úgy a standardizált változó z :

$$z = \frac{x - \bar{x}}{s_x}$$

Itt $\bar{x}$ a változó átlaga, míg s_x annak szórása. A klaszterezést így nem befolyásolja a változók értékeinek nagyságrendi eltérése. A standardizált mutató átlaga 0, szórása 1.

Klasztervalidáció

Az algoritmus előnye az automatikus sziluett-index számítás amely a belső konzisztenciára vonatkozik. Mivel ezek az értékek a szakirodalomban általánosan ajánlott kategóriákban mozogtak, ezért a klasztereket az esetenként alacsony tagszám ellenére elfogadtam. Az algoritmus modell alapú klaszterezést végez, a klaszterszám kiválasztása pedig AIC és BIC értéken alapszik. Ezek az értékek kellő védelmet nyújtanak az „overfitting” ellen, azaz, a mutatók segítenek megtalálni az egyensúlyt az „értelmezhető” klaszterstruktúra és az adatok komplexitás között. Az eredmények ellenőrzése érdekében a manuális megoldás esetében „random splitting”-et hajtottam végre (70-30%-os felosztással). A validációs eljárások eredményei alapján a klaszter tagságok rendkívül stabilak voltak és a klaszter hozzárendelés rendkívüli pontossággal (98-99%) előre jelezhető volt. A bináris modellek esetében a szenzitivitás és specificitás a két osztály metrikáit jelölik, míg a többosztályos modelleknél az összes klaszteren mért legalacsonyabb és legmagasabb értékek tartományát mutatják. A klasztervalidációs eredményeket az 1. számú táblázat foglalja össze.

1. táblázat: Klasztervalidáció teljesítményének összefoglalója

Metrika	Nyers (2015-2023)	Nyers (2020-2023)	Mutató (2015-2023)	Mutató (2020-2023)
Klaszterek száma	2	2	4	5
Teljes pontosság	0,9989	1,0000	0,9968	0,9968
95% Konfidencia Int.	0,9941 – 1,0000	0,9961 – 1,0000	0,9908 – 0,9993	0,9908 – 0,9993
Kappa-statisztika	0,9933	1,0000	0,9948	0,9951
P-érték (Pontosság > NIR)	< 0,001	< 0,001	< 0,001	< 0,001
Szenzitivitás (tartomány)	0,988 – 1,000	1,000	0,952 – 1,000	0,769 – 1,000
Specificitás (tartomány)	0,988 – 1,000	1,000	0,998 – 1,000	0,998 – 1,000
Kiegyensúlyozott pontosság	0,994	1,000	0,976 – 1,000	0,885 – 1,000

Forrás: saját összeállítás

Kiugró értékek kezelése

Annak érdekében, hogy megvizsgáljam, hogy egy kiugró érték kezelés során hogyan változna a klaszter szerkezet, az SPSS saját outlier kezelése: „noise handling” módszerét használtam. Ez esetben a megfigyelések önkényesen megadott hányadát „zajként” azonosítja az SPSS és külön klaszterbe helyezi, melynek arányát az elemzés során

manuálisan állítottam be. Erre azért volt szükség, mert az algoritmus nem a „hagyományos” távolságalapú klaszterezést végzi el, ezért ez a módszer jobban illeszkedik az algoritmus természetéhez, mint a kiugró értékek egyszerű kizárása vagy a winsorizálás (amely a logaritmikus transzformáció pedig a negatív értékek miatt nem lehetséges). A kiugró érték kezelése esetében fontosnak tartom kiemelni, hogy az adatbázis létező magyarországi településeket foglal magába, azaz nincsenek (egy kérdőívhez hasonlóan), rossz válaszok vagy hibás kitöltések, amelyeket valódi „zajnak” lehetne nevezni. Egyes értékek valóban jelentősen magasabbak más települések értékeinél, de ezek természetes gazdasági folyamatok eredményei, nem pedig adathibák és a klaszteranalízis egyik kiemelt célja volt ezeknek a csoportoknak a megtalálása. Az elemzés során a kiemelkedő gazdasági helyzetben lévő települések várhatóan külön csoportba kerülnek, de alacsony számuk nem statisztikai hibát jelent, hanem földrajzi és közigazgatási sajátosságokat. A teljeskörűség érdekében az eredményeket 1%-os, illetve 5%-os zaj arány mellett is teszteltem. Egyes esetekben erősebb hatása volt a zaj-klaszter jelenlétének, de az alapmodellek minden esetben magasabb és kedvezőbb sziluett értékekkel rendelkeztek, azaz a klaszterek belső konzisztenciája magasabb volt, így a zaj-klaszterek létrehozása legtöbbször nem javított, hanem rontott a feltárt klaszterek minőségén így az a végső értékelés minden esetben az alapmodell szerint kerül értékelésre.

Binomiális teszt és Wilcoxon teszt

A kutatás H2 hipotézise szerint az önkormányzatok jövedelmezőségi mutatói jellemzően negatívak, amely hipotézis vizsgálata érdekében binomiális és Wilcoxon tesztet végeztem. A binomiális teszt egy nemparaméteres statisztikai eljárás, amelynek használata akkor célszerű, ha két kimenetel lehetséges és azt szeretnénk tesztelni, hogy az egyik kimenetel valószínűsége megegyezik-e egy előre meghatározott értékkel. A binomiális teszt azt vizsgálja, hogy egy kétkimenetelű esemény (pl. ROA pozitív/ROA negatív) aránya eltér-e egy elméleti értéktől (esetünkben 0,5). Az önkormányzatok beszámolóí alapján képzett mutatószámok jelentős méretű adatbázist képeztek, így a paraméterbecslés viszonylag pontosnak tekinthető.

Ez a binomiális eloszlásra épül és a nullhipotézise szerint „H0: gyakorlati valószínűség = 0,5.”

Azt vizsgáltuk, hogy a megfigyelt eredmény mennyire valószínű az adott nullhipotézis mellett, melynek vizsgálata az R statisztikai csomag alkalmazásával valósult meg.

A Wilcoxon-próba szintén nemparaméteres módszer, amelyet két kapcsolt vagy párosított minta közötti medián különbség vizsgálatára alkalmazunk. A teszt nem a minták átlagaira támaszkodik, hanem a rangok sorrendjét használja, így nem igényli a normális eloszlást (Field, 2009).

Korrelációanalízis

Az elemzés során a változók közötti összefüggések feltárása érdekében többféle korrelációs megközelítést alkalmaztam.

- Keresztmetszeti korrelációanalízis: egy adott időpontban vizsgálja a vizsgált változók közötti együtt mozgást, lehetővé téve az azonnali kapcsolatok azonosítását.
- Késleltetett korrelációs elemzés: az egyik változó időben eltolva milyen mértékben hat a másik változóra, ezáltal az esetleges ok-okozati jellegű dinamikákra is következtetni lehet.
- Időbeli korrelációanalízis: az idősorok közötti kapcsolat alakulását vizsgálja a teljes megfigyelési periódus során, így képet adva a változók közötti összefüggések időbeli stabilitásáról és változásáról.

A vizsgálat során az idősorok dinamikájának megragadása érdekében elsőrendű differenciát alkalmaztam, amelyet az alábbi módon definiálok:

$$\Delta x = x_t - x_{t-1}$$

Delta x a differencia, x_t az adott időpont értéke, míg x_{t-1} az eggyel korábbi évé. Ebben az esetben nem kizárólag két változó közötti összefüggést vizsgáltam, hanem azok évről évre történő változását. A differenciavétel jelentősége, hogy vannak olyan részei egy időbeli változásnak (pl. trend vagy szezonális), amely vagy minden idősort érint vagy nem tartalmaz hasznos információt.

Variációs koefficiens

A változók relatív szóródásának összehasonlíthatósága érdekében az elemzés során a variációs koefficiens (Coefficient of Variation, CV) használtam. A variációs koefficiens egy statisztikai mutató, amely az adatsor szóródását az átlaghoz viszonyítva fejezi ki. A

mutató dimenziómentes formában adja meg a szórás és az átlag arányát, ezáltal lehetővé teszi különböző skálájú változók variabilitásának összehasonlítását.

A variációs koefficiens az alábbiak szerint definiálható:

$$CV = \frac{\text{szórás}}{\text{átlag}} \times 100$$

A magasabb CV-érték nagyobb relatív szóródást, míg az alacsonyabb érték homogénebb eloszlást jelez. Az elemzés során alkalmazott statisztikai vizsgálatokat és az adatvizualizációt az SPSS és a Microsoft Excel szoftverek alkalmazásával készítettem el.

3. AZ ÉRTEKEZÉS FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSAI

3.1. A regionális fejlettség és az önkormányzatok vagyoni, pénzügyi, jövedelmezőségi helyzetének vizsgálata

A kutatás célkitűzéseinek értékeléséhez, valamint a megfogalmazott hipotézisek vizsgálatához elengedhetetlennek tartottam egy, az önkormányzatok vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetét bemutató átfogó elemzés készítését, melyhez mutatószám elemzéseket, leíró statisztikai módszereket és kétlépcsős klaszteranalízist alkalmaztam. A vizsgálat célja, hogy biztosítsa az eredmények összehasonlíthatóságát oly módon, hogy azonosíthatók legyenek a hasonló pénzügyi struktúrával rendelkező csoportok, valamint azok a tényezők melynek mentén az egyes klaszterek közötti hasonlóság és elkülönülés megragadható.

3.1.1. Az önkormányzatok vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetének vizsgálata kétlépcsős klaszteranalízis módszerrel

Az adatok csoportosításához és elemzéséhez a kétlépcsős klaszteranalízis módszerét alkalmaztam, melynek keretében több szempont figyelembevételével összesen négy különálló elemzést készítettem. A módszer alkalmazását indokolta, hogy az lehetőséget biztosít nagy számú megfigyelés egyidejű kezelésére, valamint a különböző skálán mért változók együttes elemzésére. A klaszterezés során célom volt olyan homogén csoportok kialakítása, amelyek belső hasonlósága magas, míg egymástól való elkülönülésük statisztikailag is értelmezhető.

A klaszterek számának meghatározása során az automatikus modellválasztási eljárást vettem alapul, amely statisztikai mutatók (Schwarz-féle Bayes-kritérium) segítségével javaslatot tett az optimális csoportszámra. Az eredmények értelmezésekor külön figyelmet fordítottam az egyes változók klaszterképző szerepére, valamint a kialakult csoportok közötti különbségek tartalmi jelentőségére.

A kétlépcsős klaszteranalíziseket az alábbi változókombinációk alapján végeztem el:

- **1. verzió:** az átlagos pénzügyi változók felhasználásával a 2015-2023 közötti időszakra vonatkozóan *(Az adatbázis a 2014. év vonatkozásában jelentős adathiányt*

tartalmazott, így a megfelelő minőségű végeredmény érdekében azok törlése volt indokolt.). Az elemzés elkészítéséhez kilenc pénzügyi változó került felhasználásra;

- **2. verzió:** az 1. verzióval megegyező módszerek szerinti elemzés egy szűkebb időintervallumra, a 2020-2023. évekre – tekintettel arra, hogy az iparüzési adóerő-képesség kizárólag ezen időszakra vonatkozóan állt rendelkezésre, amellyel az elemzés kiegészítésre került (10. változó);
- **3. verzió:** kalkulált pénzügyi mutatószámok felhasználásával a 2015-2023 közötti időszakra vonatkozóan. Az elemzés során nyolc mutató került felhasználásra;
- **4. verzió:** a 3. verzióval megegyező módszerek szerinti elemzés egy szűkebb időintervallumra, a 2020-2023. évekre vonatkozóan.

Az egyes klaszterelemzések főbb jellemzőit a 2. számú táblázat mutatja be.

2. táblázat: A különböző klaszteranalízis-verziók főbb jellemzőinek összehasonlítása

Elemzési verzió	Optimális klaszterszám	Önkormányzatok megoszlása és száma klaszterenként	Jelentős indikátorok száma/összes indikátor (PIV>0,5)
1. verzió	2	1. 92,1% (2905) 2. 7,9% (249)	3/9
2. verzió	2	1. 89,2% (2812) 2. 10,8% (342)	4/10
3. verzió	4	1. 54,7% (1726) 2. 25,4% (800) 3. 17,4% (549) 4. 2,5% (79)	7/8
4. verzió	5	1. 50,6% (1597) 2. 20,6% (649) 3. 20,5% (647) 4. 7,2% (226) 5. 1,1% (35)	7/8

Forrás: saját összeállítás

A klaszterelemzések eredményei

1. verzió: Az önkormányzatok vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetének vizsgálata a 2015-2023. években (pénzügyi változók alapján).

A kétlépcsős klaszteranalízis eredményeként létrejött klaszterek értékelésére és a közöttük fennálló különbségek bemutatására a pénzügyi változók átlagértékei szolgálnak alapul, melynek alakulását a 3. számú táblázat mutatja be. Az egyes klaszterek értékelésének folyamatában első lépésként meghatározásra került a kilenc pénzügyi változó egy főre

vetített értéke évenként, majd a négy évet átlagoltuk és ezen érték képezte a klaszteranalízis inputját.

3. táblázat: A klaszterekhez tartozó átlagos értékek (2015-2023. évek, pénzügyi változók alapján)

adatok ezer forintban

Mutatók	Klaszter 1	Klaszter 2
	N = 2905	N = 249
Eszközök összesen	942 478	2 563 410
Saját tőke	814 076	2 229 013
Pénzeszközök	91 854	281 353
Tevékenység nettó eredményszemléletű bevétele	43 893	150 777
Egyéb eredményszemléletű bevételek	206 500	405 205
Passzív időbeli elhatárolások	183 183	495 202
Mérleg szerinti eredmény	19 890	73 654
Pénzügyi műveletek eredménye	59	2 080
Felhalmozott eredmény	-27 025	-117 175

Forrás: „Állami Számvevőszék (ÁSZ) adattárház, 3197 önkormányzat 2014-2023. évekre vonatkozó konszolidált beszámolóit, ÁSZ kutatási célú hozzáférési, felhasználási engedéllyel” alapján saját összeállítás

A kétlépcsős klaszterelemzés eredménye alapján a vizsgált szervezetek két, méretük és pénzügyi mutatóik alapján jól elkülönülő csoportra oszthatók. Az első klaszter a minta döntő részét teszi ki (n=2 905), míg a második klaszter lényegesen kisebb (n=249), ugyanakkor ez utóbbi a legtöbb pénzügyi változó tekintetében jóval magasabb átlagértékeket mutat.

Az elemzés eredményei alapján megállapítható, hogy a pénzügyi változók vizsgálata alapján a 2015-2023. években a hazai települési önkormányzatoknak döntő többsége (92,1%-a) vagyoni és pénzügyi helyzet szempontjából hasonló helyzetben van. Ezzel szemben az önkormányzatok egy csekély része (7,9%-a) gazdasági helyzetét tekintve az önkormányzatok többségét magába foglaló klasztertől jelentősen kedvezőbb pozícióban van. Ezen önkormányzatok gazdálkodása a többséghez viszonyítva eredményesebb, jelentős eszközállománnyal rendelkezik – melyhez jelentős támogatási forrást kaptak. A több forrással rendelkező önkormányzatok eredményességüket tovább tudják javítani a pénzügyi műveleteikből származó bevételeikkel, ami az önkormányzatok közötti különbségeket tovább erősíti. Az ezen szempontok szerint végzett klaszterelemzés eredményei nem

igazolják azon alapgondolatot, hogy a nagyobb városok kedvezőbb gazdasági helyzetben lennének ugyanis a kisebb klaszterbe tartozó, kedvezőbb gazdasági helyzetben lévő 249 önkormányzat között mindössze három megyei jogú város (Zalaegerszeg, Veszprém és Székesfehérvár), valamint 33 tovább város tartozott a többi 213 település nagyközség vagy község címet viselt.

2. verzió: Az önkormányzatok vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetének vizsgálata a 2020-2023. években (pénzügyi változók alapján).

A pénzügyi változók alapján rövidebb időtávon végzett klaszterelemzés eredményeit részletesen a 4. számú táblázat mutatja be.

**4. táblázat: A klaszterekhez tartozó átlagos értékek
(2020-2023. évek, pénzügyi változók alapján)**

adatok ezer forintban

Mutató	Klaszter 1	Klaszter 2
	N = 2812	N = 342
Eszközök összesen	1 095 839	2 722 421
Saját tőke	890 019	2 237 766
Pénzeszközök	122 094	397 798
Egyéb eredményszemléletű bevételek	243 316	522 625
Tevékenység eredményszemléletű bevétele	45 962	167 437
Mérleg szerinti eredmény	10 444	122 599
Iparűzési adóerő-képesség	19 000	74 497
Passzív időbeli elhatárolások	187 846	445 233
Pénzügyi műveletek eredménye	116	2 247
Felhalmozott eredmény	38 704	200 720

Forrás: „Állami Számvevőszék (ÁSZ) adattárház, „KGR-K11” rendszer [2020-2024. évre vonatkozó önkormányzati adóerőképességi adatok] adatállományai és 3197 önkormányzat 2014-2023. évekre vonatkozó konszolidált beszámolói, ÁSZ kutatási célú hozzáférési, felhasználási engedéllyel” alapján saját összeállítás

A 2020-2023. évek elemzése során vizsgált tizedik indikátor – az adóerő-képesség – ugyan nem bírt meghatározó jelentőséggel a csoportképzés tekintetében, azonban a meghatározó elemszámú első klaszter átlagos adóerő-képessége a négy év vonatkozásában 19 000 Ft/fő volt. Az önkormányzatok közötti különbségek kiegyenlítését hivatott biztosítani a szolidaritási hozzájárulás fizetési kötelezettség, valamint az adóerő-képességhez kapcsolódó kiegészítő támogatások rendszere. A szolidaritási hozzájárulás rendszere a

települési önkormányzatok közötti fiskális kiegyenlítést szolgálja, azonban kérdés, hogy a befizetések koncentráltága (a 3 155 települési önkormányzat <10%-a által befizetett szolidaritási hozzájárulás összege) mellett a rendelkezésre álló források milyen mértékben képesek kompenzálni a gazdaságilag kedvezőtlenebb helyzetű településeket. Az önkormányzatok adóerő-képességét az értekezés a későbbiekben részletesen tárgyalja.

Összességében megállapítható, hogy az elemzés rövidebb távon kedvezőbb gazdasági helyzetet igazol, a klaszteranalízis eredményei ugyanakkor rámutatnak arra, hogy ez a kedvező tendencia nem egységesen jelentkezett az önkormányzati szektor egészében. Az egyes klaszterek között számottevő különbségek rövid és hosszútávon is egyaránt fennállnak, csökkentő tendencia nem volt megfigyelhető, továbbra is jelentős eltérések mutatkoznak meg az eredményesség, a bevételi szerkezet és a támogatásoktól való függőség tekintetében. Míg egyes csoportok esetében a pozitív felhalmozott eredmény stabil gazdálkodásra utal, addig más klaszterekben ez inkább külső források – különösen támogatások – meghatározó szerepével magyarázható. Az ezen szempontok szerint végzett klaszterelemzés eredményei is az előző eredményekhez hasonló képet mutatnak: a második klaszterbe tartozó 342 önkormányzat között 7 megyei jogú város (Debrecen, Eger, Győr, Esztergom, Zalaegerszeg, Veszprém és Székesfehérvár), valamint 46 tovább város tartozott, a többi 289 település nagyközség vagy község címet viselt. A két klaszteres csoportok összefüggéseinek vizsgálata alapján megállapítható, hogy a második klaszterbe tartozó önkormányzatok vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetének rövidebb és hosszabb távú vizsgálata jelentős átfedéseket mutat: Az első (1. verzió) vizsgálat szerint meghatározott 249 önkormányzat közül – 31 kivételével – valamennyi szerepel a jelenlegi kritériumok alapján kialakított, 342 elemből álló csoportban, azaz a kedvezőbb helyzet rövid-, és hosszútávon is egyaránt igazolt.

3. verzió: Az önkormányzatok vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetének vizsgálata a 2015-2023. években (képzett mutatószámok alapján).

A mutatószámok alapján végzett klaszterelemzés eredménye, amelyet részletesen az 5. számú táblázat mutat be – a pénzügyi változók alapján képzett két-két klaszternél részletesebb – négy jól elkülöníthető önkormányzati csoport, amelyek pénzügyi jellemzőikben jelentősen különböznek egymástól.

**5. táblázat: A klaszterekhez tartozó átlagos értékek
(2015-2023. évek, képzett mutatószámok alapján, %)**

Mutató	Klaszter 1	Klaszter 2	Klaszter 3	Klaszter 4
	N = 1726	N = 800	N = 549	N = 79
Befektetett eszközök fedezete (tartós)	105,12	77,98	123	91,98
Befektetett eszközök aránya (tartós)	89,37	86,56	76,43	83,03
Forgóeszközök aránya (átmeneti)	10,25	13,11	22,77	16,14
Saját tőke aránya	93,44	67,04	91,44	74,99
Esedékességi aránymutató	0,35	0,36	0,44	4,42
Kötelezettségek aránya	1,36	1,61	1,58	8,28
Bonitási ráta (tartós)	95,69	140,30	84,51	143,88
Saját bevételek eredménytermelő képessége	124,94	-147,48	1 089,31	37 055,71

Forrás: „Állami Számvevőszék (ÁSZ) adattárház, 3197 önkormányzat 2014-2023. évekre vonatkozó konszolidált beszámolóit, ÁSZ kutatási célú hozzáférési, felhasználási engedéllyel” alapján saját összeállítás

Összességében a mutatószámok alapján végzett összehasonlítás eredménye azt mutatja, hogy:

- a harmadik klaszter képezi a legkiegyensúlyozottabb és legdinamikusabb csoportot, amely jelentős saját bevétel eredménytermelő képességgel rendelkezik,
- az első klaszter – azaz az önkormányzatok döntő többsége – stabil, de kevésbé rugalmas és a saját bevétel eredménytermelő képessége alacsony,
- a második klaszter saját tőke aránya gyengébb, azonban ennek oka, hogy ez a csoport a jelentős támogatásból megvalósított fejlesztésekkel rendelkező önkormányzatokat foglalja magában,
- a negyedik klaszter pedig kis létszámú, de kiugró kockázati mutatókkal rendelkezik, ahol a likviditási és kötelezettségterhelési problémák dominálnak.

Az elemzés egyértelműen rámutat arra, hogy az önkormányzatok pénzügyi helyzete nem csupán az eszközök összetételében és a tőkeerősségben, hanem likviditásukban és bevételtermelő képességükben is jelentős különbségeket mutat. A pénzügyi változók és mutatószámok alapján végzett klaszteranalízis is bizonyítja, hogy az önkormányzatok döntő többségének helyzete jelentősen függ az állami finanszírozástól, valódi gazdasági mozgástérrel nem rendelkeznek. Az önkormányzatok gazdasági stabilitásához jelentősen

hozzájárulnak a saját bevételei, ugyanis ennek hiányában stabil, de rugalmatlan a működése, azaz valódi fejlődési potenciállal kizárólag a feladatellátásra biztosított állami források alapján nem rendelkeznek.

4. verzió: Az önkormányzatok vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetének vizsgálata a 2020-2023. években (képzett mutatószámok alapján).

A mutatószámok alapján a 2020-2023. évekre végzett kétlépcsős klaszteranalízis eredményeit a 6. számú táblázat mutatja be.

**6. táblázat: A klaszterekhez tartozó átlagos értékek
(2020-2023. évek, képzett mutatószámok alapján, %)**

Mutató	Klaszter 1	Klaszter 2	Klaszter 3	Klaszter 4	Klaszter 5
	N = 1597	N = 649	N = 647	N = 226	N = 35
Befektetett eszközök fedezete I (tartós)	101,93	117,86	64,72	98,01	103,80
Befektetett eszközök aránya (tartós)	89,52	76,15	86,56	84,87	65,67
Esedékességi aránymutató	0,24	0,27	0,30	3,18	0,38
Forgóeszközök aránya (átmeneti)	10,10	23,07	13,06	14,20	34,26
Kötelezettségek aránya	1,22	1,36	1,65	5,90	3,46
Saját tőke aránya	90,87	87,94	55,56	82,17	55,90
Bonitási ráta (tartós)	98,93	88,48	168,76	108,01	210,23
Saját bevételek eredménytermelő képessége	-22,56	1 485,21	-1 107,30	2 593,66	86 504,73

Forrás: „Állami Számvevőszék (ÁSZ) adattárház, „KGR-K11” rendszer [2020-2024. évre vonatkozó önkormányzati adóerőképeségi adatok] adatállományai és 3197 önkormányzat 2014-2023. évekre vonatkozó konszolidált beszámolói, ÁSZ kutatási célú hozzáférési, felhasználási engedéllyel” alapján saját összeállítás

Az 3 155 magyarországi települési önkormányzat képzett mutatószámok alapján történő klaszterezése reprezentatív képet ad és jól kirajzolja a pénzügyi és vagyoni jellemzők szerinti különbségeket.

Az első klasztert (1 597 település) magas saját tőke arány (90,87%), alacsony kitettség (1,22%) és a befektetett eszközök dominanciája (89,52%) jellemzi. Bár a saját bevételek eredménytermelő képessége negatív, a bonitási ráta közelít a 100%-hoz, ami azt jelzi, hogy a települések hosszú távon képesek fenntartani működésüket a meglévő eszközökkel. Ez a klaszter tipikusan kisebb, stabil költségvetésű önkormányzatokat jelöli, amelyek esetén a

saját bevételek aránya és eredménytermelő képessége nem jelentős, azaz ebben a szegmensben a támogatásfüggőség jelentős.

A második klaszterbe tartozó önkormányzatok is stabil, kiegyensúlyozott vagyoni és pénzügyi helyzetet mutatnak. Az eszközösszetétel tekintetében az első klaszterhez viszonyítva magasabb a forgóeszközök aránya (23,07%), azonban ezen klaszterbe tartozó önkormányzatok is tőkeerősek (87,94%). Ebben a klaszterben a pozitív saját bevétel eredménytermelő képesség és a mérsékelt esedékességi arány (0,27%) azt jelzi, hogy ezen települések mind működési, mind likviditási szempontból stabilak és kisebb a pénzügyi stressz kockázata.

A harmadik klaszterbe tartozó önkormányzatok működése jellemzően veszteséges, miközben a bonitási ráta kiugróan magas (168,76%). Ezen önkormányzatok gazdálkodási kockázatát fokozza, hogy a saját tőke aránya alacsony (55,56%), amely kombináció potenciális pénzügyi instabilitást jelez, ami arra utal, hogy ezen települések működése erősen függ külső finanszírozástól vagy állami támogatásoktól.

A negyedik klaszterben az önkormányzatok kötelezettségeinek aránya a többi klaszter értékeihez viszonyítva jelentős. Ugyanakkor a saját bevételek eredménytermelő képessége pozitív, ami arra utal, hogy a települések működési eredménye erős, de rövid távon a pénzügyi kötelezettségek kiegyenlítése komolyabb terhet jelenthet. Ez a klaszter tipikusan olyan településeket tartalmaz, ahol a nagy projektek vagy fejlesztések rövid távon magas pénzkidrást generálnak.

Az ötödik klaszterbe tartozó 35 település kiemelkedően magas saját bevétel eredménytermelő képességgel rendelkezik, a bonitási ráta és a forgóeszközök aránya is magas (34,26%). Bár a saját tőke aránya mérsékelt (55,9%) és alacsony a kötelezettség állomány (3,46%), ezek a települések jellemzően nagyobb városok amelyek jelentősebb összegű támogatásban részesültek, továbbá a saját bevételeik eredménytermelő képessége kiemelkedő.

3.1.2. Korrelációanalízis az önkormányzati vagyon és az egy főre jutó GDP nagyságrendjének alakulása között

Az értekezés H1 hipotézise szerint az önkormányzati vagyon alakulása és a régióként kimutatott egy főre jutó GDP nagyságrendjének alakulása között nincs szoros összefüggés,

azaz az önkormányzatok fejlődésének üteme, vagyoni helyzetének alakulása a környezetük gazdasági teljesítményétől elszakad. A korrelációanalízis egy statisztikai módszer, amellyel azt vizsgáljuk, hogy két vagy több változó közötti van-e kapcsolat, illetve ha van, milyen erős és milyen irányú az a kapcsolat. Az elemzés során keresztmetszeti korrelációanalízis keretében évenként vizsgáltam az egy főre jutó összes eszköz és az egy főre jutó GDP közötti összefüggést. A hipotézis igazolása vagy elvetése érdekében készítettem egy késleltetett korrelációanalízist is, melynél a GDP késleltetett értékét vettem figyelembe, azaz az adott évi egy főre jutó összes eszköz állomány és a megelőző év egy főre jutó GDP közötti összefüggést vizsgáltam. Ennek oka, hogy a GDP változás hatása gyakran késleltetve látható (egyik évben jelentős a fejlődés, amelynek hatása lecsapódik a rákövetkező években). A két korrelációanalízis tekintetében a korrelációs koefficiens és szignifikancia szint alakulását a 7. számú táblázat mutatja be.

7. táblázat: Az önkormányzati vagyon és tárgyévi és előző évi GDP értékek korrelációs koefficiensei és szignifikancia-értékei (n=3 155)

Év	Tárgyévi GDP adatok		Előző évi GDP adatok	
	Korrelációs koefficiens	p-érték	Korrelációs koefficiens	p-érték
2014	-0,016	0,362		
2015	-0,015	0,411	-0,022	0,224
2016	-0,010	0,587	0,001	0,953
2017	-0,019	0,287	-0,029	0,104
2018	-0,043	0,017	-0,034	0,059
2019	-0,054	0,002	-0,045	0,012
2020	-0,045	0,012	-0,047	0,008
2021	-0,002	0,890	-0,002	0,909
2022	-0,014	0,422	-0,005	0,792
2023	-0,030	0,091	-0,021	0,228

Forrás: „Állami Számvevőszék (ÁSZ) adattárház, 3197 önkormányzat 2014-2023. évekre vonatkozó konszolidált beszámolói, ÁSZ kutatási célú hozzáférési, felhasználási engedéllyel” alapján saját összeállítás

A korrelációs koefficiens számszerűsíti a kapcsolat eredményét, míg a p-érték megmutatja, hogy a kapcsolat statisztikailag mennyire megbízható – azaz nem a véletlen műve. A korrelációs koefficiens értéke -1 és 1 közötti lehet, ahol a -1 a tökéletes negatív, a 0 a semleges, míg az 1 érték a tökéletes pozitív kapcsolatot jelenti. A p-érték a szignifikanciát

mutatja, azaz, ahol a p-érték nagyobb, mint 0,05, ott az eredmény statisztikailag szignifikáns, vagyis kicsi az esélye, hogy az eredmény a véletlen műve.

Az elemzés során az önkormányzati vagyon az önkormányzat tárgyévi összes eszközének értékeként került meghatározásra. **A vizsgálat eredményei alapján a H1 hipotézis igazolást nyert**, amely szerint a 2014-2023. években az egy főre jutó önkormányzati eszközállomány és a településhez tartozó egy főre jutó GDP értéke között sem tárgyévben, sem az időbeli eltolódás figyelembevételével nem mutatható ki hosszútávú korrelációs kapcsolat. Ez azt jelenti, hogy a települések gazdasági teljesítménye nem feltétlenül tükrözi az önkormányzatok vagyonát, azaz egy kedvezőbb gazdasági helyzetben lévő település nem feltétlenül rendelkezik nagyobb önkormányzati vagyonnal és fordítva.

3.1.3. Az önkormányzatok jövedelmezőségének vizsgálata

Regionális elemzés és értékelés

A 3 155 magyarországi önkormányzat NUTS2 régiók szerinti, 2014-2023 közötti időszakot felölelő elemzése alapján megállapítható, hogy a jövedelmezőségi mutatók összességében alacsony szinten voltak, regionálisan differenciáltak és időszakonként ingadozó teljesítményt jeleztek. A *ROA (Return on Assets) mutató* értéke 2014 és 2023 között Budapest esetében -1,6% volt, a többi NUTS2 régióban 0,0% és 2,7% között alakult. A teljes 10 éves átlagos vizsgálva a *ROE (Return on Equity) mutató* a dél-alföldi régióban (-2,3%), valamint Budapest esetében (-1,9%) volt negatív, a többi régió 1,0-2,6% közötti pozitív tartományban volt. A *ROI (Return on Investment) mutató* Budapest esetében átlagosan -1,7% volt, míg a vidéki régiókban 1,2% és 3,3% közötti pozitív hozam volt jellemző. A regionális elemzés során, a vizsgált időszakban 16 negatív ROA, 19 negatív ROE és 16 negatív ROI érték fordult elő. Ezen eredmények összhangban állnak az önkormányzati szektor alapvető sajátosságával, miszerint működésük elsődleges célja nem a profitmaximalizálás, hanem a közfeladatok ellátásának színvonala.

A jövedelmezőségi mutatók szórása 2014 és 2023 között valamennyi régióban 0,0 és 0,1 közötti alakult. Az átlagos értékek, valamint az alacsony szórás összességében – néhány egyedi esettől eltekintve – arra utal, hogy az önkormányzatok gazdálkodásának jövedelmezősége a vizsgált időszakban stabilan az átlagos érték körül alakult.

A ROA/ROE/ROI mutatók negativitásának vizsgálata binomiális és Wilcoxon tesztekkel

A régiós eredmények alapján indokolt a jövedelmezőségi mutatók további vizsgálata. A H2 hipotézis – amely szerint az önkormányzatok ROA/ROE/ROI mutatói jellemzően negatívak – igazolása vagy elvetése érdekében a továbbiakban binomiális és Wilcoxon tesztet végeztem. Elsőként binomiális tesztel vizsgáltam a negatív ROA/ROE/ROI értékkel rendelkező önkormányzatok arányát az adott évi összes önkormányzat számához (minden évben 3 155) viszonyítva. A Wilcoxon teszt ezzel szemben a sztochasztikus dominanciát vizsgálta, azaz, hogy az eloszlás egyes értékei jellemzően nagyobbak voltak-e a referenciaértéknél, amely jelen esetben 0 volt. Erre azért volt szükség, mert a negatív értékeknek két dimenzióval jellemezhetők: számukkal és nagyságukkal. A Wilcoxon teszt lehetővé tette annak bemutatását, hogy az eredmények milyen mértékben térnek el a nullától.

Az elemzés eredményei alapján a negatív értékek aránya magas volt (38,0% és 62,0% között alakult). A legtöbb évben a negatív értékek száma nem volt szignifikánsan magasabb 50,0%-nál, kivéve 2023-ban, amikor is minden mutató esetében domináltak a negatív értékek és a települések kétharmada negatív ROA, ROE és ROI értékkel rendelkezett. A jövedelmezőségi mutatók 2023. évi negatív értéke összefüggésben lehet a kutatási eredmények első fejezetében bemutatott 2023. évi gazdasági változásokkal. Az infláció a 2023. évben 17,6%-os rekord szintre ugrott, amelynek következtében az önkormányzati kiadások jelentősen megemelkedtek, így – a korábban bemutatott negatív irányú GDP változással összhangban – az önkormányzatok eredményessége is a veszteséges tartományba fordult át.

Az önkormányzatok nem profitorientált szervezetek, feladatellátásuk eredményessége elsődlegesen nem pénzügyi eredményeik, hanem a közfeladat ellátás színvonalával határozható meg. Ugyanakkor az önkormányzatok számára jogszabályi előírás, hogy a gazdálkodásuk tervezése során működési hiány nem tervezhető, továbbá a hosszútávú rentábilis működés feltétele legalább a nulla körüli eredmény elérése. Ezek előírásokból egyenesen következtetés vonható le arra vonatkozóan, hogy az önkormányzatok esetében is alapelvárás, hogy a három jövedelmezőségi mutató értéke a pozitív tartományban legyen.

Összességében megállapítható, hogy az önkormányzatok jövedelmezőségi mutatói regionálisan a 2014-2023. évek átlagában 3,3% alatt voltak és a vizsgált időszakban önkormányzatok 38,0-62,0%-nál negatív értéket vettek fel. **A kutatási eredmények alapján a H2 hipotézis bizonyítást nyert**, ugyanis az elemzési eredmények megerősítik, hogy a jövedelmezőségi mutatók az önkormányzatoknál önmagukban nem értelmezhetők a vállalati szektor logikája szerint. A jövedelmezőség alakulását az önkormányzati szektor sajátos finanszírozási környezete, a közfeladat-ellátás elsődlegessége és az állami újraelosztás meghatározó szerepe együttesen alakítja, ezért a mutatók értelmezése nem vállalati logika szerint, hanem közpénzügyi összefüggésekben indokolt. A mutatószámok ugyanakkor alkalmasak a regionális különbségek és a gazdálkodási kockázatok azonosítására, különösen hosszabb idősorok elemzése esetén.

Az adózott eredményen alapuló jövedelmezőségi mutatók értelmezhetőségének korlátai, hogy:

- az önkormányzatok esetében nincs nyereségmaximalizálási cél,
- a gazdálkodása során elsődlegesen a pénzforgalmi szemlélet érvényesül,
- az eseti és jelentősebb összegű támogatások, illetve a redisztribúció torzítja a mutatókat,
- nem jelenik meg a közszolgáltatás színvonala, ami az önkormányzati feladatellátás egyik legfontosabb mérőszáma.

A mutatószámok ugyanakkor jelzőfunkcióval bírnak és a gazdasági, társadalmi és intézményi háttértényezők együttes figyelembevételével alkalmasak a regionális különbségek és a gazdálkodási kockázatok azonosítására, különösen hosszabb idősorok elemzése esetén.

3.1.4. Az önkormányzatok vagyoni helyzete és a saját tőke állománya kötötti összefüggések vizsgálata

Az önkormányzati vagyon jelentős része forgalomképtelen vagy korlátozottan hasznosítható közvagyon, amelynek értéke nem piaci logika szerint változik. Az önkormányzati vagyon sajátosságain túlmenően az önkormányzatok beruházásait és felújításait jelentős mértékben pályázatokból, támogatásokból finanszírozzák. A számviteli nyilvántartásokban a fejlesztés eredménye megjelenik az eszközök között

növelve azok értékét, forrás oldalon azonban nem a saját tőke részeként jelenik meg, hanem a passzív időbeli elhatárolások értékét növeli. Mindezek alapján az értekezés felvetése, hogy az önkormányzatok vagyoni helyzete nem értelmezhető a versenyszférában megszokott logika szerint, így a saját tőke értékének évenkénti változása nem alkalmas a tényleges vagyonyhelyzet megítélésére. Az elemzés kiindulási pontja a kutatási eredmények első fejezetében bemutatott regionális leíró statisztikai adatok, melynek alakulását részletesen a 8. számú táblázat mutatja be.

8. táblázat: Az önkormányzatok forrásszerkezetét jellemző főbb mutatószámok alakulása (2014-2023)

Mutatószám	Régió	2014	2023	Átlag	Változás
Saját tőke aránya (%)	Dél-Alföld	93,0%	65,0%	79,6%	-30,2%
	Dél-Dunántúl	96,3%	81,0%	89,6%	-15,9%
	Észak-Alföld	93,6%	75,1%	83,4%	-19,7%
	Észak-Magyarország	95,1%	78,6%	88,0%	-17,3%
	Közép-Dunántúl	96,2%	78,4%	88,7%	-18,5%
	Nyugat-Dunántúl	95,5%	82,0%	90,2%	-14,1%
	Pest	96,6%	81,2%	88,6%	-16,0%
Kötelezettség aránya (%)	Dél-Alföld	3,3%	2,3%	1,8%	-31,3%
	Dél-Dunántúl	1,7%	1,7%	1,5%	-0,3%
	Észak-Alföld	2,2%	2,3%	2,0%	4,4%
	Észak-Magyarország	2,5%	2,0%	2,0%	-19,6%
	Közép-Dunántúl	1,7%	1,8%	1,5%	7,8%
	Nyugat-Dunántúl	2,1%	1,5%	1,4%	-26,2%
	Pest	1,8%	2,0%	1,8%	7,3%
PIE aránya (%)	Dél-Alföld	3,7%	32,8%	19,8%	789,9%
	Dél-Dunántúl	1,8%	17,3%	9,5%	857,4%
	Észak-Alföld	4,0%	22,5%	15,3%	462,2%
	Észak-Magyarország	2,4%	19,3%	10,7%	718,1%
	Közép-Dunántúl	1,8%	19,7%	10,4%	1027,7%
	Nyugat-Dunántúl	2,4%	16,5%	8,9%	587,1%
	Pest	1,4%	16,9%	10,2%	1118,7%

Forrás: „Állami Számvevőszék (ÁSZ) adattárház, 3197 önkormányzat 2014-2023. évekre vonatkozó konszolidált beszámolóit, ÁSZ kutatási célú hozzáférési, felhasználási engedéllyel” alapján saját összeállítás

Regionális bontásban az önkormányzatok tőkeerőssége összességében kedvező, az átlagos értéke a vizsgált 10 év viszonylatában 79,6% fölött alakult. A változás dinamikáját tekintve azonban problémaként azonosítható, hogy az önkormányzatok saját tőkéje valamennyi

régióban csökkent, a csökkenés mértéke 14,1% és 30,2% között alakult. A saját tőke arányának csökkenése háttérben álló okok feltárása érdekében szükséges a kötelezettségek arányának, valamint a passzív időbeli elhatárolások arányának vizsgálata is. A kötelezettségek aránya az egyes régiókban heterogén módon változott, de mindvégig alacsony szinten volt, átlagosan 2,0%-ot nem haladta meg, ami kedvezőnek tekinthető. A fentiek alapján megállapítható, hogy a saját tőke arányának csökkenésének oka nem az önkormányzatok eladósodásával, azaz a kötelezettségállomány jelentős növekedésével magyarázható. A leíró statisztikai elemzés alapján a 2014-2023. években a saját tőke arányának csökkenésével egyidejűleg valamennyi régióban jelentősen emelkedett a passzív időbeli elhatárolások aránya, amely alapján megalapozott felvetésnek bizonyult azon kutatási hipotézis, amely szerint az önkormányzatok vagyoni helyzete, azaz a teljes eszközállománya a saját tőke évenkénti változása alapján nem ítéltető meg.

A statisztikai elemzés eredményei alapján, a hipotézis igazolása érdekében korrelációanalízist végeztem az egy főre jutó saját tőke és az egy főre jutó összes eszköz/összes forrás értékének változása között, önkormányzatonként, valamennyi vizsgált évre vonatkozóan. Az elemzés eredményei alapján néhány települést kivéve a két változó közötti korreláció magas és szignifikáns. **A célkitűzéshez kapcsolódó H3 hipotézis az elemzés eredményei alapján elvetésre került**, tekintettel arra, hogy a korrelációanalízis eredményei alapján az önkormányzatok eszközállományának változása és saját tőkéjének változása között – néhány kivételtől eltekintve – szignifikáns, szoros korreláció mutatható ki.

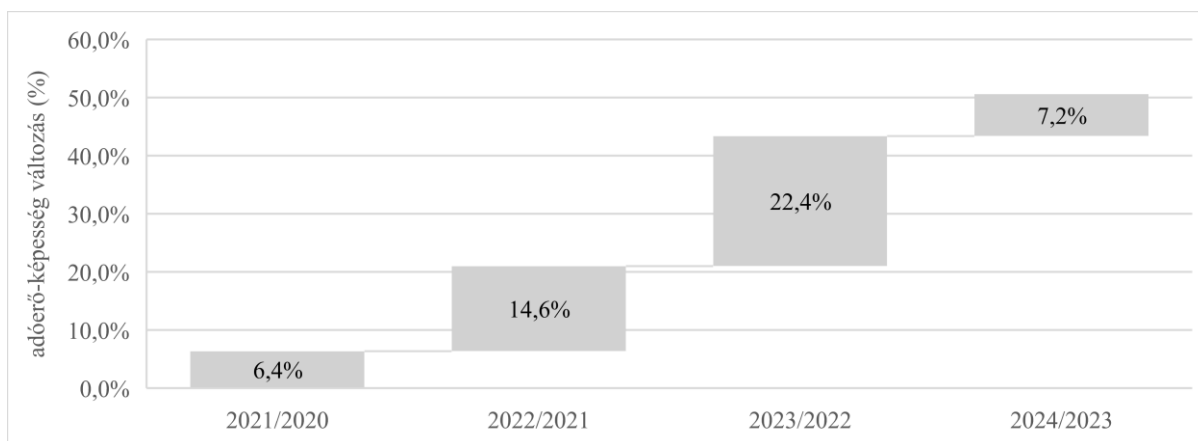
3.2. A vármegyei fejlettség, az önkormányzatok adóerő-képessége, valamint vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetének vizsgálata

3.2.1. Az önkormányzatok adóerő-képességének alakulása 2020 és 2024 között

A helyi költségvetések bevételi oldala több pilléren nyugszik: a központi költségvetésből kapott támogatásokon, a saját bevételeken, valamint az átvett feladatokhoz kapcsolódó finanszírozáson. A bevételi szerkezeten belül különös figyelmet érdemelnek a központi támogatások és a saját bevételek. Elsősorban a helyi adók, ezen belül is a helyi iparüzési adó aránya sok település számára meghatározó stabilitási tényezőt jelent, ugyanakkor érzékenyen reagál a gazdasági teljesítmény ingadozásaira. Az adóerő-képességnek

meghatározó szerepe van a központi támogatások rendszerében, mivel a támogatások egy részének nagysága az adóerő-képesség figyelembevételével kerül meghatározásra, másrészt alapvetően befolyásolja az önkormányzat fejlesztési lehetőségeit, beruházási kapacitását és hosszú távú pénzügyi fenntarthatóságát. Erre tekintettel annak vizsgálata nélkülözhetetlen a területi egyenlőtlenségek megértéséhez, a helyi gazdaság teljesítményének értékeléséhez és a finanszírozási rendszer kiegyenlítési mechanizmusának elemzéséhez.

A teljes önkormányzati alrendszer adóerő-képessége jelentősen, 55,7%-os mértékben emelkedett, melynek évenkénti alakulását a 1. számú ábra mutatja be. Kiugró emelkedés volt tapasztalható a 2022. évben (14,7%), valamint a 2023. évben (22,4%), amely összefüggést mutat az ezen években tapasztalt 14,5%-os és 17,6%-os inflációs adatokkal. Az adóerő-képesség emelkedése a gyakorlatban azt jelenti, hogy az önkormányzatok évről évre várhatóan nagyobb helyi iparüzési adóbevételekre számíthatnak és ezen saját bevételek hatására nő a pénzügyi mozgástere.

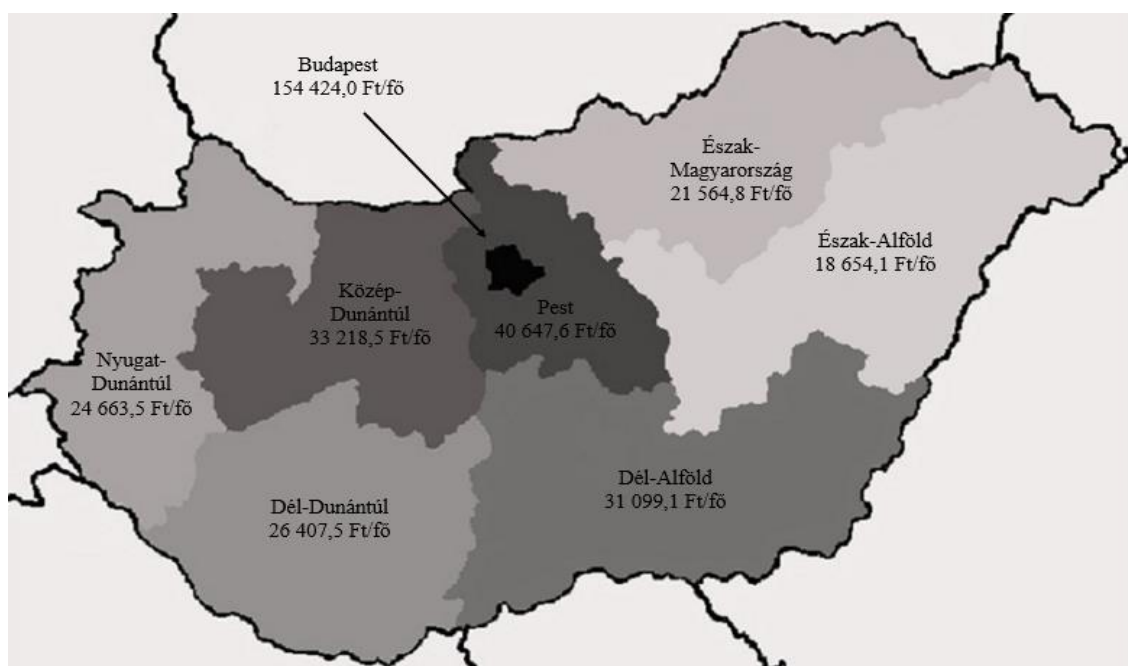
1. ábra: Az önkormányzatok adóerő-képességének változása 2020 és 2024 között

Forrás: „Állami Számvevőszék (ÁSZ) adattárház, „KGR-K11” rendszer [2020-2024. évre vonatkozó önkormányzati adóerőképességi adatok] adatállományai, ÁSZ kutatási célú hozzáférési, felhasználási engedéllyel” alapján saját összeállítás

Az önkormányzatok adóerő-képességének regionális alakulása

Az önkormányzatok adóerő-képességének regionális bontásban történő vizsgálata elengedhetetlen a területi különbségek és strukturális egyenlőtlenségek feltárásához, mivel az adóalap nagyságát alapvetően meghatározzák az adott térség gazdasági, társadalmi és demográfiai adottságai. A regionális megközelítés hozzájárul az önkormányzati finanszírozási rendszer hatékonyságának és kiegyenlítő szerepének megalapozottabb

elemzéséhez. Az egyes régiók 2020-2024. évi ötéves átlagos adóerő-képességét a 2. számú ábra mutatja be.

2. ábra: Az egyes régiók átlagos adóerő-képessége 2020 és 2024 között

Forrás: „Állami Számvevőszék (ÁSZ) adattárház, „KGR-K11” rendszer [2020-2024. évre vonatkozó önkormányzati adóerőképességi adatok] adatállományai, ÁSZ kutatási célú hozzáférési, felhasználási engedéllyel” alapján saját összeállítás

A legnagyobb adóerő-képességgel rendelkező régió Pest vármegye (40 647,6 Ft/fő). Az átlag fölött van a Közép-Dunántúl (33 218,5 Ft/fő), a Dél-Alföld (31 099,1 Ft/fő) és a Dél-Dunántúl (26 407,5 Ft/fő). Az adóerő-képesség a legelmaradottabb régiók tekintetében összhangban van a korábban bemutatott GDP értékek alakulásával, ugyanis itt is jelentős lemaradásban van az észak-magyarországi (21 564,5 Ft/fő) és észak-alföldi régió (18 654,1 Ft/fő). Fontos különbség azonban, hogy míg a GDP szerint a Nyugat-Dunántúl a legfejlettebb régió, addig adóerő-képesség szempontjából csak az 5. helyet foglalja el a 7 régióból. Az egyes régiók egy főre jutó GDP értéke és adóerő-képessége közötti összefüggést a kutatás a H4 hipotézise részletesen vizsgálja.

Az önkormányzatok adóerő-képességének vizsgálata kvartilisenként

A kutatás során az önkormányzatok adóerő-képességének statisztikai elemzéséhez a regionális bemutatást követően kvartiliseket alkalmaztam. Ez lehetővé tette az adatok eloszlásának robusztus jellemzését, mivel kevésbé érzékenyek a szélsőértékekre, mint az

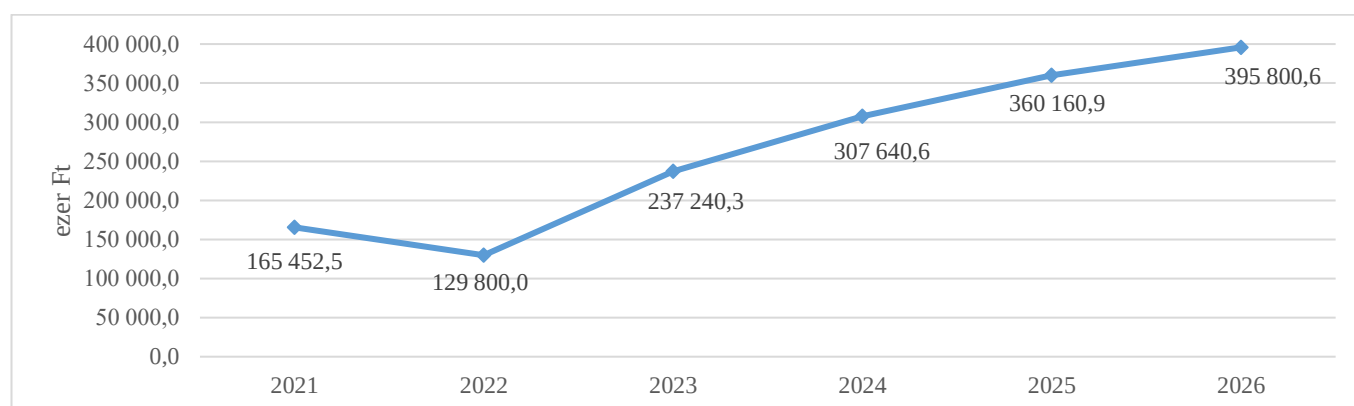
átlagon alapuló mutatók. A kvartilisek használata különösen indokolt volt az önkormányzatok közötti jelentős különbségek miatt, hiszen az adóerő-képesség értékei gyakran erősen szóródnak és extrém értékek is előfordulhatnak. Alkalmazásával jól megragadhatóvá vált az adatok tendenciája és szóródása, valamint az eloszlás esetleges aszimmetriája.

Az önkormányzatok adóerő-képessége tekintetében megállapítható, hogy a Q1 kvartilisbe tartozó önkormányzatok 62,7%-a (484 önkormányzat), míg a Q4 kvartilisbe tartozó önkormányzatok 73,8%-a (570 önkormányzat) a teljes vizsgált időszakban ugyanazon szegmensbe, azaz az adóerő-képessége a teljes önkormányzati szektor alsó és felső 25,0%-ába tartozott. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az adóerő-képesség tekintetében legkedvezőbb és a legkedvezőtlenebb helyzetben lévő önkormányzatok döntő többsége tekintetében nem volt változás a vizsgált időszakban, több mint 1000 önkormányzat helyi iparüzési adóból származó – várható – bevételei konzekvensek voltak.

Összességében a statisztikai adatok jeleznek egy általános növekedési trendet az önkormányzatok adóerő-képessége tekintetében, emellett bemutatja, hogy a növekedés mértéke a felső tartományokban erőteljesebb, azaz a 2020–2024. évek adatai alapján azok az önkormányzatok, amelyek jelentős helyi adóbevétellel rendelkeztek, további bevételnövekedést mutattak, ami a magas adóerő-képesség hosszú távú fenntarthatóságára utal. Az elemzés eredményei alapján az elmaradottabb települések tartósan alacsony adóerő-képessége azt jelzi, hogy hosszú távon nem képesek áttörni a kvartilisek közötti hierarchián, amelynek közvetett hatásai nagyon széleskörűek lehetnek, mind gazdasági, mint társadalmi szempontból. Az alacsony adóerő-képesség az önkormányzatok tartós társadalmi és gazdasági lemaradásához vezet az ország többi részéhez képest. Az alacsony adóbevétel okán még kevesebb forrás áll rendelkezésre a fejlesztésekre, amely gátolja az adóbevételek növekedését, ezáltal egy olyan negatív spirált indít el amely növekvő regionális egyenlőtlenségekhez vezet. Ez negatívan befolyásolja a nemzeti szintű gazdasági és társadalmi kohéziót.

3.2.2. A fizetendő szolidaritási hozzájárulás és a kiegészítő támogatások rendszere

Az önkormányzatok adóerő-képességével szorosan összefügg fizetendő szolidaritási hozzájárulás és kiegészítő támogatások rendszere, melynek célja a települések közötti különbségek kiegyenlítése. A települési önkormányzatok támogatási rendszere a 2020. évben jelentősen megváltozott és a szakirodalmi fejezetben bemutatott módon az ún. „beszámítós” módszert felváltotta az adóerő-képességhez közvetlenül kapcsolódó, normatív jellegű elvonási és támogatási rendszer, amelyre tekintettel az összehasonlíthatóság biztosítása érdekében nem volt lehetőség korábbi adatok vizsgálatára. Magyarország éves költségvetésében az önkormányzatok adóerő-képessége alapján meghatározott, általuk fizetendő szolidaritási hozzájárulás rendszere 2020 és 2024 között egyetlen alkalommal, a 2023. évben módosult. A változások a gyakorlatban azt jelentették, hogy minden egyéb változatlansága mellett egyes esetekben az adott adóerő-képességgel rendelkező önkormányzat a magasabb hozzájárulást fizetendő kategóriába került át, valamint az általa fizetendő hozzájárulás százalékos mértéke is emelkedett, amellyel összhangban a 2023. évtől jelentősen (82,8%-kal) emelkedett az önkormányzatok befizetési kötelezettsége. Az elemzésben a befizetési kötelezettség alakulását – tekintettel arra, hogy a befizetések adatai nyilvánosan elérhetőek – az elemzett időszakot kiterjesztve, a rendszer átalakításától jelen évig, azaz 2021-től 2026-ig mutatom be, melynek alakulását a 3. számú ábra tartalmazza.

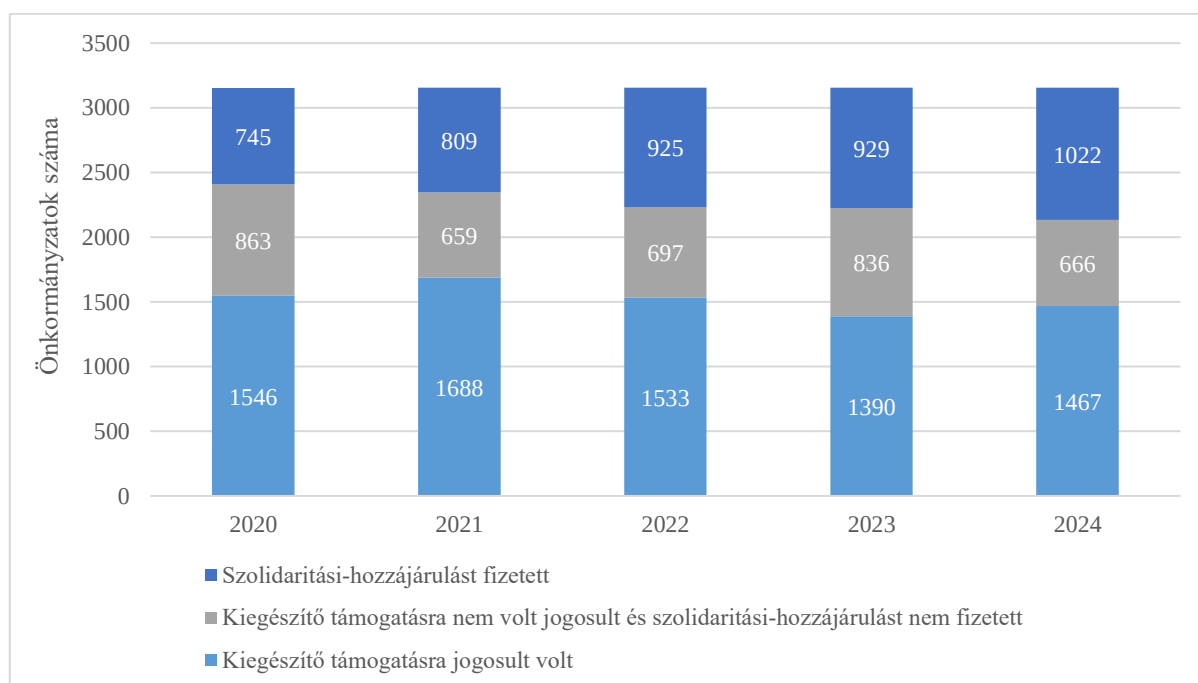

3. ábra: Az önkormányzatok által fizetendő szolidaritási hozzájárulás összege 2021 és 2026 között

Forrás: Magyarország 2021-2026. évi éves költségvetési rendeletei alapján saját összeállítás

Kiegészítő támogatásra jogosult önkormányzatok

Az önkormányzatok általi közfeladat ellátás biztonságát jogszabályi feltételek védik, mivel az társadalmi érdek, amit befolyásolhat, de nem határozhat meg az adott település gazdasági ereje. Az alacsonyabb adóbevétel, így alacsonyabb saját bevétel a feladatellátások anyagi forrásait korlátozza, ami a központi költségvetés kiegyenlítést célzó beavatkozását igényli. Az önkormányzatok saját bevételeinek várható összegét – az előzőekben már ismertetett – adóerő-képesség jelzi. Az anyagi források egyenlőtlenségeinek mérséklését a kötelező feladatok ellátásához nyújtott normatív támogatások kiegészítése biztosítja. A támogatás kiegészítésének mértékét Magyarország éves költségvetése minden évben százalékos mértékben határozza meg. A továbbiakban bemutatásra kerülnek azon önkormányzatok – a 4. számú ábrán feltüntetettek szerint –, amelyek a 2020-2024. évi adóerő-képességük alapján befizetést teljesítettek, kiegészítő támogatásra voltak jogosultak vagy egyik kategóriába sem tartoztak.

4. ábra: Az önkormányzatok összetétele a szolidaritási hozzájárulás és a kiegészítő támogatások rendszerében

Forrás: „Állami Számvevőszék (ÁSZ) adattárház, „KGR-K11” rendszer [2020-2024. évre vonatkozó önkormányzati adóerőképességi adatok] adatállományai, ÁSZ kutatási célú hozzáférési, felhasználási engedéllyel” alapján saját összeállítás

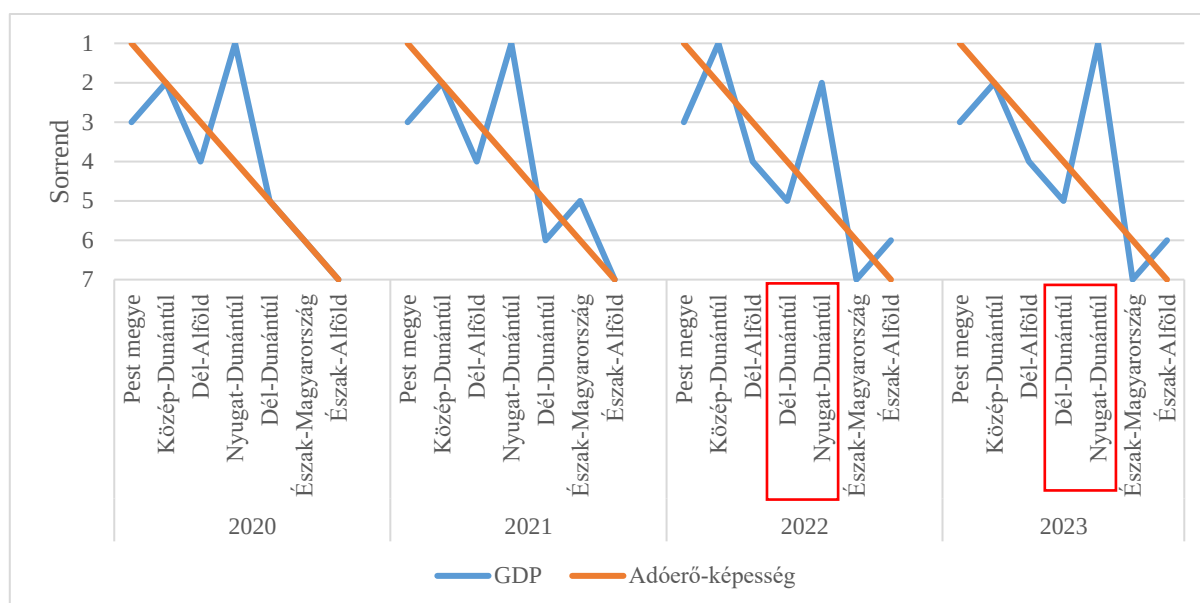
Az önkormányzatok összetételének alakulása egyértelműen igazolja azon kutatási felvetést, hogy a 2020. évről a 2024. évre jelentősen (37,2%-kal) megemelkedett azon önkormányzatok száma, amelyek befizetést teljesítették szolidaritási hozzájárulás címén a központi költségvetésbe. A kiegyenlítési mechanizmus túloldalán álló, kiegészítő támogatást igénylő önkormányzatok száma hektikusan alakult: a 2021. évben jelentősen megemelkedett, míg a 2022-2023. években jelentősen csökkent, azonban a vizsgált 5 év viszonylatában összességében 5,1%-kal csökkent. A 2021. évi növekedés hátterében az állt, hogy Magyarországon 2020. március 11. napjától ú.n. „veszélyhelyzet” került kihirdetésre. Ebben az időszakban a járvány okozta következmények elhárítása érdekében Magyarország Kormánya több, a helyi önkormányzatokat – főként a helyi adóztatási tevékenységet – érintő intézkedést is hozott. Ezen kormányzati intézkedések összefüggést mutatnak az elemzés azon eredményeivel, hogy a 2021. évben – a többi évtől eltérően – jelentősen megemelkedett a kiegészítő támogatásra jogosult önkormányzatok száma.

A vizsgált időszakban számottevően növekedett azon önkormányzatok száma, amelyek még szolidaritási hozzájárulás fizetésére nem kötelezettek, azonban adóerő-képességük alapján már kiegészítő támogatásra nem voltak jogosultak. Az ebben a szegmensben tapasztalt csökkenés igazolja a kutatás azon korábbi felvetését, hogy az elmúlt 5 évben növekedett a befizető önkormányzatok száma (és a korábbi fejezetekben bemutatottak szerint az általuk befizetett összeg is), azonban jelentősen csökkent azon önkormányzatok száma, amelyek kiegészítő támogatást igényelhetek a működésükhöz. További kutatás tárgya lehet ezek kiegyenlítő mechanizmus vizsgálata a ténylegesen teljesített ki-, és befizetések alapján.

3.2.3. Korrelációanalízis a vármegyei egy főre jutó GDP alakulása és az önkormányzatok adóerő-képessége között

Az értekezés H4 hipotézisének alapját az képezte, hogy a gazdasági teljesítmény területi különbségei várhatóan megjelennek a helyi önkormányzatok bevételi potenciáljában is, hiszen a magasabb jövedelemtermelő képességgel rendelkező térségekben nagyobb az iparüzési adóalap és ezáltal az adóerő-képesség is. A regionális GDP és az adóerő-képesség közötti összefüggés oka, hogy az azok alapjául szolgáló tényezők között is van összefüggés. Mindkettő indikátor ugyanannak az alapjelenségnek a különböző oldalait méri: a gazdasági teljesítményt és annak „adóztatható” részét. Tekintettel arra, hogy az önkormányzatok

adóerő-képességi adatai a 2020-2023. évekre vonatkozóan álltak rendelkezésre így az összefüggés vizsgálatot ezen időszakra vonatkozóan végeztem el. A NUTS2 régiók sorrendjét az átlagos adóerő-képességük, valamint a regionális egy főre jutó GDP adatok alapján az 5. számú ábra mutatja be.

5. ábra: A NUTS2 régiók sorrendje a régiós átlagos adóerő-képesség és a regionális GDP alapján

Forrás: „Állami Számvevőszék (ÁSZ) adattárház, „KGR-K11” rendszer [2020-2024. évre vonatkozó önkormányzati adóerőképességi adatok] adatállományai és 3197 önkormányzat 2014-2023. évekre vonatkozó konszolidált beszámolóit, ÁSZ kutatási célú hozzáférési, felhasználási engedéllyel” és KSH (2025b) alapján saját összeállítás

Az 5. számú ábrán látható mintázatok rámutatnak arra, hogy a regionális vizsgálat alapján a két vizsgált tényező közötti összefüggés nem minden esetben lineáris és egyértelmű. Bizonyos térségek esetében ugyanis eltérések figyelhetők meg: előfordulnak olyan régiók, ahol a GDP szintje relatíve magasabb, azonban az adóerő-képesség nem követi ezt az arányt, illetve fordított esetek is megjelennek. Ennek hátterében több tényező állhat (pl. a helyi gazdaság szerkezete, nagyvállalatok jelenléte vagy hiánya, vagy a lakossági és vállalkozási struktúra különbségei). Összességében a regionális elemzés eredményei részben alátámasztják a H4 hipotézist: a vármegyei egy főre jutó GDP és az önkormányzatok adóerő-képessége között pozitív kapcsolat figyelhető meg, azonban ez a kapcsolat nem tökéletesen determinisztikus. A területi sajátosságok és intézményi tényezők jelentős szerepet játszanak abban, hogy a gazdasági teljesítmény milyen mértékben konvertálódik

tényleges önkormányzati bevételi potenciállá. Ez indokoltá tette, hogy a fentiekben megfogalmazott regionális értékelések alapján a két indikátor közötti összefüggést korrelációanalízis keretében, évenként vizsgáljam, az alábbi két módszerrel:

- az első korreláció számításnál a tárgyévi adóerő-képességet és a tárgyévi GDP adatokat vettem figyelembe;
- a második számításnál a tárgyévi adóerő-képességet és az előző évi GDP adatot vettem figyelembe, tekintettel arra, hogy ebben az esetben is fennáll annak a lehetősége, hogy a GDP változás hatása gyakran késleltetve érzékelhető.

A korrelációs koefficiens és szignifikancia szint alakulását a 9. számú táblázat mutatja be.

9. táblázat: A vármegyei egy főre jutó GDP és az önkormányzatok adóerő-képességének korrelációs koefficiensei és szignifikancia-értékei

Tárgyévi GDP adatok figyelembevételével			Előző évi GDP adatok figyelembevételével		
Év	Korrelációs koefficiens	p-érték	Év	Korrelációs koefficiens	p-érték
2020	0,102	0,000			
2021	0,098	0,000	2021	0,093	0,000
2022	0,071	0,000	2022	0,069	0,000
2023	0,058	0,001	2023	0,050	0,005

Forrás: „Állami Számvevőszék (ÁSZ) adattárház, „KGR-K11” rendszer [2020-2024. évre vonatkozó önkormányzati adóerőképességi adatok] adatállományai, ÁSZ kutatási célú hozzáférési, felhasználási engedéllyel” és KSH (2025b) alapján saját összeállítás

A két korrelációanalízis eredményei alapján **a H4 hipotézis elvethető**. A vármegyei GDP és az adóerő-képesség között minden vizsgált évben pozitív kapcsolat mutatható ki, azonban a korrelációs koefficiens értékei alacsonyak (0,058–0,102), ami gyenge kapcsolatot jelez. A p-értékek minden évben 0,05 alatt maradtak, így a kapcsolat statisztikailag szignifikánsnak tekinthető.

3.2.4. Az adóerő-képesség és az önkormányzatok pénzügyi-gazdasági helyzetének elemzése

Az elemzés H5 hipotézise értelmében az azonos adóerő-képességi kategóriába sorolt, azaz hasonló saját bevételi potenciállal rendelkező települések pénzügyi-gazdasági helyzete tekintetében jelentős különbségek mutatkoznak, melynek következtében az adóerő-képesség önmagában nem ad teljes képet az önkormányzatok gazdálkodási pozíciójáról. Az

adóerő-képesség önmagában csak az adóbevételi potenciált méri és nem tükrözi az önkormányzatok gazdálkodási hatékonyságát, vagyoni helyzetét vagy eladósodottságát.

Az elemzés során az önkormányzatokhoz meghatározásra kerültek Q1-Q4 kvartilisenként az „*Anyag és módszertan*” fejezetben bemutatott mutatószámok, valamint azok átlaga és szórása. A hipotézis vizsgálata a továbbiakban a variációs koefficiens használatával valósult meg. A módszer lehetővé tette eltérő mértékegységek összehasonlítását, illetve a relatív diszperziót. Főszabályként a minta heterogénnek tekinthető abban az esetben, ha a variációs koefficiens értéke meghaladja a 10%-ot.

A variációs koefficiens számítását elvégeztem kvartilisenként valamennyi, az elemzésben meghatározott mutatóra, a 2020-2023. évek mindegyikére. A kutatás során a 10,0%-os küszöbszintet tekintettem általánosságban elfogadhatónak. Az így vizsgált 336 mutatóból 318 értéke (94,6%) meghaladta ezen küszöbértéket és mindössze 18 (5,4%) volt a 10%-os határon belül, amely egyértelműen alátámasztja a kutatási hipotézist.

A magas relatív szórás azt jelzi, hogy az azonos adóerő-képességű települések között is jelentős különbségek vannak például a tőkeerősségben, a kötelezettségek arányában, vagy az eszközstruktúrában. A mutatók jelentős részének variációs koefficiens értéke több esetben extrém – több száz vagy akár több ezer százalékos – értéket is felvett, így ezen vizsgálat alapján **a H5 hipotézis bizonyítást nyert**. Ez megerősíti azt az állítást, hogy az adóerő-képesség nem ad teljes képet az önkormányzatok vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetéről.

A felállított hipotéziseket, az alkalmazott módszertant és a kapott eredményeket a 10. számú táblázatban foglalom össze:

10. táblázat: A felállított hipotézisek, az alkalmazott módszertan és a kapott eredmények összefoglaló táblázata

Hipotézis	Alkalmazott módszertan	Eredmény
H1	- kétlépcsős klaszteranalízis - kvantitatív pénzügyi elemzés - mutatószám-alapú vertikális és horizontális mérleg-, és eredménykimutatás elemzés - leíró statisztika - korrelációanalízis	Elfogadva
H2	- leíró statisztika - binomiális teszt - Wilcoxon teszt	Elfogadva
H3	- kvantitatív pénzügyi elemzés - mutatószám-alapú vertikális és horizontális mérleg-, és eredménykimutatás elemzés - korrelációanalízis	Elutasítva
H4	- leíró statisztika - korrelációanalízis - modellszámítás	Elutasítva
H5	- kvantitatív pénzügyi elemzés - mutatószám-alapú vertikális és horizontális mérleg-, és eredménykimutatás elemzés - leíró statisztika (variációs koefficiens)	Elfogadva

Forrás: saját összeállítás

4. AZ ÉRTEKEZÉS ÚJ, ILLETVE ÚJSZERŰ EREDMÉNYEI

Az alábbiakban célkitűzéseimhez igazodva emelem ki értékezésem legfontosabb eredményeit.

Tézis 1.: A kutatás leíró statisztikai módszerekkel és klaszterelemzéssel vizsgálta a magyarországi 3 155 nem fővárosi önkormányzat vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetét 2014 és 2023 között. Ezt követően korrelációanalízis módszerével vizsgáltam az összefüggéseket az egy főre jutó önkormányzati eszközállomány és a településhez tartozó egy főre jutó GDP értéke között. A vizsgált tényezők között sem a tárgyévben, sem az időbeli eltolódás figyelembevételével nem mutatható ki korrelációs kapcsolat, azaz a kutatási eredmények alapján igazolást nyert, hogy nem törvényszerű, hogy a gazdaságilag fejlettebb régiók önkormányzatai kedvezőbb gazdasági helyzetben vannak. Eredményeim rámutatnak arra, hogy a gazdasági fejlettség és az önkormányzatok vagyoni helyzete közötti kapcsolat nem tekinthető determinisztikusnak, ami új megvilágításba helyezi a területi fejlettség és a helyi közpénzügyi kapacitások viszonyát.

Tézis 2.: A szakirodalmi forrásokban ma is fellelhetőek az önkormányzatok jövedelmezőségét mérő mutatószámok. A kutatási eredmények alapján bizonyítást nyert, hogy a jövedelmezőségének értékelésére alkalmazott főbb mutatószámok (ROA/ROE/ROI) értéke jelentősen eltér az elvárható értéktől, illetve sok esetben negatív értéket vettek fel, így azok az önkormányzatok esetén nem értelmezhetőek a vállalati szektor logikája szerint. Az önkormányzatok jövedelmezőségének alakulását az önkormányzati szektor sajátos finanszírozási környezete, a közfeladat-ellátás elsődlegessége és az állami újraelosztás meghatározó szerepe együttesen alakítja, ezért a jövedelmezőségi mutatók érdemben csak közpénzügyi kontextusban értelmezhetők. A mutatószámok ugyanakkor jelzőfunkcióval bírnak és a gazdasági, társadalmi és intézményi háttértényezők együttes figyelembevételével alkalmasak a regionális különbségek és a gazdálkodási kockázatok azonosítására, különösen hosszabb idősorok elemzése esetén.

Tézis 3.: Az összefüggés vizsgálatok eredményei alapján megállapítást nyert, hogy az önkormányzatok teljes eszközállományának változása és saját tőkéjének változása között szignifikáns, erős kapcsolat áll fenn. Az önkormányzatok vagyonának sajátos értékelése, valamint a beruházásokra kapott támogatások sajátos számviteli elszámolási különbségek

érdemben nem bírnak jelentős torzító hatással az önkormányzatok mérlegösszetételére, így a saját tőke változása alkalmas indikátorként szolgál az önkormányzatok tényleges vagyoni helyzetének megítélésére.

Tézis 4.: Az kutatás másik fő indikátora az önkormányzatok adóerő-képessége volt, amely a legfőbb saját bevétele – a helyi iparűzési adó – alapján kerül meghatározásra. Az elemzés eredményei igazolták, hogy 2020 és 2024 között nőtt a szolidaritási hozzájárulás jogcímen befizető önkormányzatok száma és az általuk teljesített befizetések összege is, míg ezzel egyidejűleg csökkent a kiegészítő támogatásra jogosult önkormányzatok száma. A kutatás eredményei alapján a vármegyék gazdasági teljesítménye és az önkormányzatok adóerő-képessége között nem áll fent statisztikailag igazolt szoros összefüggés. A kutatás új eredménye, hogy a helyi iparűzési adón alapuló bevételi potenciál nem tükrözi közvetlenül a területi gazdasági teljesítményt.

Tézis 5.: Az empirikus vizsgálatok bizonyították, hogy az azonos adóerő-képességgel rendelkező önkormányzatok között jelentős heterogenitás figyelhető meg a vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzet tekintetében. Eredményeim bizonyítják, hogy az önkormányzatok adóerő-képessége nem ad teljes képet az önkormányzatok vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetéről. Az adóerő-képesség mint indikátor önmagában nem alkalmas az önkormányzatok komplex pénzügyi helyzetének megbízható jellemzésére, annak kizárólagos alkalmazása szakpolitikai döntések megalapozására korlátozott.

5. AZ EREDMÉNYEK GYAKORLATI HASZNOSÍTHATÓSÁGA

A kutatás célja az adatvagyon hasznosításában rejlő lehetőségek feltárása volt, ugyanis a megfelelő helyen, időben és formában rendelkezésre álló releváns információk jelentősen támogatják a vezetői döntéshozatalt. Az értekezés eredményei várhatóan a gyakorlatban is több szinten hasznosulhatnak majd, különös tekintettel az önkormányzati gazdálkodás értékelésére és az azok tekintetében hozott döntések támogatása során. A kutatás egyik legfontosabb eredménye, hogy rávilágít a hagyományosan alkalmazott, aggregált makrogazdasági mutató – az egy főre jutó GDP – korlátozott alkalmazhatóságára az önkormányzatok gazdasági helyzetének megítélésében. Ennek megfelelően felhívja a döntéshozók figyelmét arra, hogy az önkormányzatok gazdasági helyzetének megítélése során indokolt olyan komplex indikátorrendszerek kialakítása és alkalmazása, amelyek figyelembe veszik a helyi sajátosságokat, a finanszírozási struktúrák eltéréseit és az állami forrásoktól való függőség mértékét. A kutatás eredményei tehát hozzájárulhatnak egy differenciáltabb, célzottabb támogatáspolitikai kialakításához.

A klaszteranalízis alkalmazásával azonosított önkormányzati csoportokon keresztül mutattam be a szektoron belüli gazdasági mintázatokat, hasonlóságokat és strukturális különbségeket, amely lehetőséget teremt benchmark típusú összehasonlításokra és elősegítheti az önkormányzatok közötti „jó gyakorlatok” azonosítását és adaptálását. Az azonos jellemzőkkel rendelkező települések közötti összehasonlítás révén feltárhatók a gazdálkodási hatékonyság különbségei, ami alapot adhat a döntéshozatalban érdekelt vezetők számára célzott beavatkozások megfogalmazására.

Az értekezés kritikai megközelítésben vizsgálta a vállalati szférából átvett jövedelmezőségi mutatók alkalmazhatóságát az önkormányzati rendszerben. Az eredmények alapján megállapítható, hogy ezen mutatók önmagában történő alkalmazása torz következtetésekhez vezethet, így a gyakorlatban indokolt azok újraértelmezése közpénzügyi keretrendszerben.

A kutatási eredmények az önkormányzatok adóerő-képessége és a regionális gazdasági fejlettség között gyenge kapcsolatot igazoltak, illetve az azonos adóerő-képességű önkormányzatok között jelentős különbségek mutatkoznak, ami azt jelzi, hogy a jelenleg alkalmazott forráselosztási mechanizmusok átgondolása és finomhangolása indokolt. Az

elemzési eredmények alapján megállapítható, hogy az adóerő-képesség önmagában korlátozottan alkalmas az önkormányzatok gazdasági helyzetének teljes körű jellemzésére, így annak kizárólagos vagy domináns szerepe a támogatási rendszerekben torzíthatja az erőforrás-allokációt. Ennek megfelelően a gyakorlatban célszerű lenne olyan többdimenziós értékelési keretek alkalmazása, amelyek a vagyoni, pénzügyi és működési sajátosságokat együttesen veszik figyelembe.

Összességében az értekezés eredményei hozzájárulnak az önkormányzati gazdálkodás értékelési módszertanának továbbfejlesztéséhez, valamint a közpénzügyi döntéshozatal megalapozottságának növeléséhez. A feltárt összefüggések és módszertani megállapítások gyakorlati alkalmazása elősegítheti egy hatékonyabb, átláthatóbb és a helyi sajátosságokra érzékenyebb önkormányzati finanszírozási és értékelési rendszer kialakítását. A disszertáció eredményei várhatóan hozzájárulnak az önkormányzati gazdaság működésének mélyebb megértéséhez, valamint alapot szolgáltathatnak a jövőbeli szakpolitikai döntésekhez.

A kutatás eredményei alapján több olyan terület azonosítható, ahol jövőben további vizsgálatok elvégzése javasolt:

- A gazdasági fejlettség és az önkormányzati vagyoni helyzet kapcsolatának mélyebb vizsgálata.
- Az adóerő-képesség és a területi különbségek közötti kiegyenlítő mechanizmusok működésének vizsgálata.
- Az önkormányzatok eredményes működésének mérésére alkalmas módszerek vizsgálata és fejlesztése.
- Az önkormányzati controlling tevékenység és a működési, illetve pénzügyi kockázatok közötti összefüggések vizsgálata.
- Az önkormányzati heterogenitás okainak feltárása és a területi egyenlőtlenségek mérséklési lehetőségeinek elemzése.
- Az önkormányzatok saját bevételeinek felhasználási gyakorlata.
- Az önkormányzatok és az önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok kapcsolata.

6. IRODALOMJEGYZÉK

1. Atkinson, A., & Messy, F. A. (2012). Measuring financial literacy: Results of the OECD/International Network on Financial Education (INFE) pilot study. OECD Publishing, 15.
2. Bogdán, G. Á., Koncz, G., & Hegedűs, S. (2025). Az önkormányzatok működési költségvetési mozgástere és forrásszerkezeti mobilitása a feladatfinanszírozás rendszerében. *Comitatus Önkormányzati Szemle*, 35(253), 17–36.
<https://doi.org/10.59809/Comitatus.2025.35-253.17>
3. Chiu, T., Fang, D., Chen, J., Wang, Y., & Jeris, C. (2001). A robust and scalable clustering algorithm for mixed type attributes in large database environment. *Proceedings of the Seventh ACM SIGKDD International Conference on Knowledge Discovery and Data Mining*, 263–268.
4. Csipkés, M., & Veres, B. (2018). A helyi önkormányzatok létjogosultsága ma Magyarországon. *Controller Info*, 6(1), 13–20.
5. Erdős, É. (2014). Önkormányzati pénzügyek, az önkormányzatok gazdálkodási rendszere.
6. Field, Andy. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. SAGE Publications.
7. Finta, I., Hoffman, I., Pálné, K. I., & Péteri, G. (2021). magyar önkormányzati rendszer megújulásának irányai. *Pólusok*, 2(2), 3–26.
<https://doi.org/10.15170/PSK.2021.02.02.01>
8. Gubán, Á., & Mezei, Z. (2021). Közpénzügyi gazdálkodási folyamatok hatékonyságának javítása a gyakorlatban. *Saldo Kiadó*.
9. Hegedűs, S. (2015b). Eladósodás és tőkeszerkezet vizsgálata a kvázi-fiskális szektorban Magyarországon. *Economica*, 8(4/2), 129–138.
10. Holczreiter, M., Papp, E., & Simon, B. (2015). Önkormányzati gazdálkodás. Nemzeti Községi Egység.
11. Lentner, C. (2017a). Az államháztartás számviteli alapelveinek és kontrolrendszerének vázlatos bemutatása. In Z. Zéman (Ed.), *Az államháztartás számviteli alapelveinek és kontrolrendszerének vázlatos bemutatása*. (pp. 165–174). Copy & Consulting Kft.
12. Lentner, C. (2017b). Az új magyar állampénzügyi rendszertan - az Alaptörvénnyel összefüggésben. *Új Magyar Közigazgatás*, 10(különszám), 1–7.
13. Lentner, C. (2019). *Önkormányzati pénz- és vagyongazdálkodás*. Dialóg Campus Kiadó.
14. Menich-Jónás, J., & Kovács-Rump, H. (2021). Önkormányzati gazdálkodás és az önkormányzati tulajdonú társaságok kapcsolata. *Controller Info*, 9(3), 56–61.
15. Simon, J., Berezvai, Z., Kemény, I., Kun, Z., & Pusztai, T. (2024). Kvantitatív elemzési módszerek. SPSS használata a kutatási gyakorlatban (p. 284). Budapesti Corvinus Egyetem.
16. Sivák, J., Szemlér, T., & Vigvári, A. (2013). A magyar államháztartás és az Európai Unió közpénzügyei. *CompLex Kiadó Kft*.
17. Subires, L. M. D., & Bolívar, M. P. R. (2017). Financial Sustainability in Governments. A New Concept and Measure for Meeting New Information Needs. In *Financial Sustainability in Public Administration* (pp. 3–20). Palgrave Macmillan.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-57962-7_1
18. Tóth, R., Gyurcsik, P., & Túróczi, I. (2019). A vállalati pénzügyi kultúra és innováció szerepe Magyarország versenyképességének javításában. *Polgári Szemle*, 15(4–6), 392–404.
<https://doi.org/10.24307/psz.2019.1226>
19. Ujvári, I. N. (2021). A vezetői információs szolgáltatás rendszere és eszközei a magyar kórházakban, Doktori PhD értekezés.

20. Zéman, Z., & Tóth, A. (2015). Az önkormányzatok és közüzemi vállalatok teljesítményértékelése. In C. Lentner (szerk.), Adózási pénzügytan és államháztartási gazdálkodás: Közpénzügyek és Államháztartástan II (pp. 829-853). NKE Szolgáltató.

7. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBEN KÉSZÜLT PUBLIKÁCIÓK

Folyóiratcikkek, tanulmányok

1. Túróczi, I., & Varga, A. (2025). A helyi adók jelentősége az önkormányzatok gazdálkodásában. *Polgári Szemle*, 21(4–6), 147–161.
<https://doi.org/10.24307/psz.2025.0909>
2. Túróczi, I., Varga, A., & Fenyves, V. (2024). Tervezés és ellenőrzés – preventív és reaktív szemlélet a közpénzügyekkel történő gazdálkodás gyakorlatában. *Polgári Szemle*, 20(1–3), 50–62.
<https://doi.org/10.24307/psz.2024.0805>
3. Varga, A. I. (2022). Gazdaságpolitikai döntések és a infláció hatása a munkaerőpiac - különös tekintettel a közigazgatás helyzetére. *Economica*, 13(3–4).
<https://doi.org/10.47282/economica/2022/13/3-4/12497>
4. Varga, A. I. (2022). State and development directions for human resources management in the public sector. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, (1), 115–122.
<https://doi.org/10.58423/2786-6742/2022-1-115-122>
5. Varga, A. I. (2024). A budapesti közösségi közlekedés finanszírozási kérdései napjainkban. *Logisztikai Trendek És Legjobb Gyakorlatok*, 11(2), 10–16.

MELLÉKLETEK

I. számú melléklet: Az elemzés során alkalmazott mutatószámok

MUTATÓSZÁM	DEFINÍCIÓ	SZÁMÍTÁS
1. Vagyonösszetétel és eszközstruktúrát érintő mutatószámok <i>Az eszközstruktúra elemzése során az önkormányzat rendelkezésére álló erőforrások összetételét és azok mobilitását vizsgáltam. Az eszközök csoportosítása rávilágít arra, hogy az önkormányzat vagyona milyen mértékben szolgálja a hosszú távú közfeladat-ellátást (befektetett eszközök) és mekkora hányada biztosítja a napi működés rugalmasságát (forgóeszközök). Az eszközstruktúra és a forrásoldal közötti kapcsolatot a nettó forgótőke értéke teremti meg, amely a gazdálkodás biztonságának egyik alapvető indikátora.</i>		
Nemzeti vagyonba tartozó átmeneti eszközök	Azok az eszközök, amelyek rövid távon hasznosulnak vagy pénzzé tehetők és a költségvetési év működését szolgálják. Ide tartoznak a forgóeszközök és pénzeszközök, kiegészítve a rövid lejáratú követelésekkel, de nem tartalmazzák a hosszú távra lekötött pénzeket és követeléseket.	nemzeti vagyonba tartozó forgóeszközök + pénzeszközök – lekötött bankbetétek + követelések – költségvetési évet követően esedékes követelések
Nemzeti vagyonba tartozó tartós eszközök	Az önkormányzat hosszú távon szolgáló vagyonelemei, amelyek több költségvetési éven keresztül vesznek részt a feladatellátásban. Ide tartoznak a befektetett eszközök, valamint a hosszú lejáratú pénzügyi és követelés jellegű eszközök.	nemzeti vagyonba tartozó befektetett eszközök + lekötött bankbetétek + költségvetési évet követően esedékes követelések
Tartós források	Azok a források, amelyek hosszú távon állnak rendelkezésre az eszközök finanszírozására. Ide tartozik a saját tőke és a költségvetési évet követően esedékes kötelezettségek.	saját tőke + költségvetési évet követően esedékes kötelezettségek
Nettó forgótőke	A rövid távú pénzügyi egyensúly mutatója, amely azt fejezi ki, hogy az átmeneti eszközök mennyiben fedezik a	nemzeti vagyonba tartozó átmeneti eszközök – költségvetési évben esedékes kötelezettségek

	költségvetési évben esedékes kötelezettségeket.	
Forgóeszközök aránya	Azt mutatja meg, hogy az összes eszközön belül mekkora súlyt képviselnek a rövid távon hasznosuló forgóeszközök.	nemzeti vagyona tartozó forgóeszközök / eszközök összesen
Forgóeszközök aránya (átmeneti)	Az eszközállományon belül az átmeneti eszközök arányát fejezi ki, hangsúlyozva a likviditási szempontokat.	nemzeti vagyona tartozó átmeneti eszközök / eszközök összesen
Befektetett eszközök aránya	Azt mutatja meg, hogy az eszközök mekkora része van tartós, hosszú távú lekötésben.	nemzeti vagyona tartozó befektetett eszközök / eszközök összesen
Befektetett eszközök aránya (tartós)	Az összes eszközön belül a tartós eszközök súlyát fejezi ki, beleértve a hosszú lejáratú pénzügyi elemeket is.	nemzeti vagyona tartozó tartós eszközök / eszközök összesen
2. Forrásszerkezetet érintő mutatószámok <i>A forrásszerkezet vizsgálata rávilágít az önkormányzat pénzügyi függetlenségére és tőkeerejére. Az elemzés ezen része választ ad arra, hogy az önkormányzat mekkora mértékben támaszkodik saját tőkére (stabilitás) és milyen arányban von be külső kötelezettségeket (kockázat). A források belső összetétele és azok esedékessége meghatározza a település hosszú távú fizetőképességét és gazdasági mozgásterét.</i>		
Saját tőke aránya	Az önkormányzat eszközeinek mekkora hányadát finanszírozza saját forrásból, külső kötelezettségek nélkül.	saját tőke / eszközök összesen
Kötelezettségek aránya	Azt mutatja meg, hogy az eszközök finanszírozásában mekkora szerepet játszanak az idegen források.	kötelezettségek / eszközök összesen
Esedékességi arány mutató	A forrásokon belül a rövid lejáratú kötelezettségek arányát fejezi ki, vagyis a rövid távú fizetési terhelést.	költségvetési évben esedékes kötelezettségek / források összesen
3. Pénzügyi stabilitási mutatók <i>A pénzügyi stabilitási mutatók az önkormányzat hitelképességét és hosszú távú tőkeerejét mérik.</i>		
Bonitási ráta	Azt vizsgálja, hogy a befektetett eszközök milyen mértékben vannak tartós forrásokkal fedezve, ami a	nemzeti vagyona tartozó befektetett eszközök / (saját tőke + költségvetési évet

	pénzügyi stabilitás egyik mutatója.	követően esedékes kötelezettségek)
Bonitási ráta (tartós)	A tartós eszközök és a tartós források kapcsolatát méri, vagyis azt, hogy a hosszú távú vagyon mögött áll-e megfelelő finanszírozás.	nemzeti vagyonba tartozó tartós eszközök / (saját tőke + költségvetési évet követően esedékes kötelezettségek)
4. Likviditási mutatók <i>A likviditásvizsgálat célja annak értékelése, hogy az önkormányzat képes-e eleget tenni esedékességkor a fennálló fizetési kötelezettségeinek.</i>		
Likviditási ráta	A rövid távú fizetőképességet méri: azt, hogy a forgóeszközök mennyiben képesek fedezni a költségvetési évben esedékes kötelezettségeket.	nemzeti vagyonba tartozó forgóeszközök / költségvetési évben esedékes kötelezettségek
Likviditási ráta (átmeneti)	A likviditás szigorúbb mutatója, amely csak az átmeneti eszközök fedezeti képességét vizsgálja.	nemzeti vagyonba tartozó átmeneti eszközök / költségvetési évben esedékes kötelezettségek
Hitelfedezeti mutató	Azt mutatja meg, hogy a rövid lejáratú követelések milyen mértékben képesek fedezni a rövid lejáratú kötelezettségeket.	költségvetési évben esedékes követelések / költségvetési évben esedékes kötelezettségek
5. Jövedelmezőségi mutatók <i>A jövedelmezőségi mutatók az önkormányzatoknál is sajátos értelmezést igényelnek. Mivel az önkormányzat alapvetően nem a profit megszerzésére törekszik, a „jövedelmezőség” ebben a kontextusban a működési hatékonyságot és a pénzügyi mozgástér megtermelésének képességét jelenti.</i>		
ROA (Return on Assets)	Az eszközök jövedelmezőségét mutatja meg, vagyis hogy az önkormányzat mennyire hatékonyan használja fel az eszközeit az eredmény eléréséhez.	mérleg szerinti eredmény / eszközök összesen
ROE (Return on Equity)	A saját tőke jövedelmezőségét fejezi ki, azaz a saját források milyen eredményt termelnek.	mérleg szerinti eredmény / saját tőke
ROI (Return on Investment)	A tartós eszközök eredménytermelő képességét mutatja meg.	mérleg szerinti eredmény / nemzeti vagyonba tartozó tartós eszközök

Saját bevétel eredménytermelő képessége	Azt fejezi ki, hogy a közhatalmi (saját) bevételek milyen mértékben járulnak hozzá a mérleg szerinti eredményhez.	mérleg szerinti eredmény / közhatalmi eredményszemléletű bevételek
6. Százalékos fedezeti mutatók <i>Ebben a mutatócsoportban azt vizsgáltam, hogy az önkormányzat hosszú távú eszközei mögött ott állnak-e a hosszú távú (stabilitást adó) források. A százalékos fedezeti mutatók a mérleg két oldala közötti strukturális összhangot vizsgálják.</i>		
Befektetett eszközök fedezete I.	Azt mutatja meg, hogy a befektetett eszközök milyen mértékben vannak saját tőkével finanszírozva.	$(\text{saját tőke} / \text{nemzeti vagyona-ba tartozó befektetett eszközök}) \times 100$
Befektetett eszközök fedezete I. (tartós)	A tartós eszközök saját tőkével való fedezettségét méri.	$(\text{saját tőke} / \text{nemzeti vagyona-ba tartozó tartós eszközök}) \times 100$
Befektetett eszközök fedezete II.	A befektetett eszközök tartós forrásokkal való fedezettségét mutatja.	$(\text{tartós források} / \text{nemzeti vagyona-ba tartozó befektetett eszközök}) \times 100$
Befektetett eszközök fedezete II. (tartós)	A tartós eszközök és a tartós források összhangját vizsgálja.	$\text{tartós források} / \text{nemzeti vagyona-ba tartozó tartós eszközök}) \times 100$

Forrás: Zéman és Tóth (2015), Hegedűs (2015) és Lentner (2019) alapján saját összeállítás

Nyilvántartási szám: DEENK/274/2026.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Varga Alexandra Ildikó

Doktori Iskola: Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

MTMT azonosító: 10081132

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (5)

1. Túróczi, I., **Varga, A. I.**: A helyi adók jelentősége az önkormányzatok gazdálkodásában = The Importance of Local Taxes in the Management of Local Governments.
Polgári Szemle. 21 (4-6), 147-161, 2025. ISSN: 1786-6553.
DOI: <http://dx.doi.org/10.24307/psz.2025.0909>
2. **Varga, A. I.**: A budapesti közösségi közlekedés finanszírozási kérdései napjainkban.
Logisztika Trendek és legjobb gyakorlatok. 11 (2), 10-16, 2024. ISSN: 2416-0555.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21405/logtrend.2024.11.2.10>
3. Túróczi, I., **Varga, A. I.**, Fenyves, V.: Tervezés és ellenőrzés - preventív és reaktív szemlélet a közpénzügyekkel történő gazdálkodás gyakorlatában.
Polgári Szemle. 20 (1-3), 50-62, 2024. ISSN: 1786-6553.
DOI: <http://dx.doi.org/10.24307/psz.2024.0805>
4. **Varga, A. I.**: Az emberi erőforrás menedzsment helyzete és fejlesztési irányai a közsférában.
Acta Academiae Beregsasiensis. Economics. 1, 115-122, 2022. ISSN: 2786-6742.
5. **Varga, A. I.**: Gazdaságpolitikai döntések és az infláció hatása a munkaerőpiac - különös tekintettel a közigazgatás - helyzetére.
Economica. 13 (3-4), 47-56, 2022. ISSN: 1585-6216.
DOI: <http://dx.doi.org/10.47282/economica/2022/13/3-4/12497>

A DEENK a Jelölt által a Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2026.05.13.

